

קונטרס

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך בלם

תורה לשמה

תורת שעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכביות [*]
< [#] סולמית
< [מספר שיעור]
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבין משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך בלם*

עבודה

בלבביפדיה עבודת ה' בלם ז

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה בלם יט

אוצר האותיות בלם (ספ"י פ"א מ"ב) ס

סוגיות במחשבה בלם לו

רל"א שערים

צירוף ב- / ס- / ב-מ / מ-ס לט

קבלה

בלבביפדיה קבלה בלם מה

מילון ערכים בקבלה בלם מט

ארמית

מילון ערכים בארמית בלם-בלוטים-בלום-בליסטים-אבולסמוס ... נב

*להשלמת הערך ניתן לעיין בערך בלימה

מדור עבודה

בלבביפדיה עבודת ה'
בלם

בלביפדיה עבודת ה' בלם

ניכר ההבדל בין תינוק שהוא אילם לבין תינוק שאיננו אילם.

וא"כ כח האילמות שקיים באדם, אינו רק כח שנתפס אצל אדם כמום במה שחוש הדיבור אינו פועל אצל האדם, אלא כך היא תחילת לידתו של האדם שהוא נולד בהבחנה של אילם.

וזה מה שמונח בלשון חז"ל הידוע (חולין פ"ט א') "מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם, יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון". כלומר, - זוהי אומנותו של האדם בעולם הזה ותחילתה היא כאשר האדם הוא יונק שאז נאמר בו (במדבר יא, יב) "כאשר ישא האומן את היונק" שכמו שהמטפל בו נקרא 'אומן'^א כך גם היונק שמטפלים בו, אצלו דייקא נמצא השורש של 'אומנותו של האדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם'.

זהו בכללות האומנות של האדם בעוה"ז והשורש הזה מתגלה בכל פעם ופעם שהוא שותק - ובפרט כשהוא בולם פיו בשעת מריבה - וכפי שנתבאר, מכח כך הוא חוזר למדרגת שורש יצירתו בשעת לידתו שהוא היה במדרגה של אילם.

והמשך דברי הגמ' שם: 'יכול אף לדברי תורה, תלמוד לומר צדק תדברון', - זהו קיום המצוה של 'ודברת בס'^ב.

שורש ה'ישים עצמו כאלם' המתגלה ב'בלם' - חזרה למדרגת תינוק שאינו מדבר

בלם - כח הבלימה שמשורש ה'בלם', הוא כח של עצירה והגבלה, ובכח זה ישנם כמה וכמה הבחנות.

וראשית מה שהמילה 'בלם' היא השורש של 'בלימה' זהו כדרשת חז"ל הידועה (חולין פ"ט א') על הפסוק 'תולה ארץ על בלימה' - אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה' שזהו דייקא כח הבלימה בפה של האדם, ומצד כך השורש בלם כשהב' מתחלפת באות א' שלפניה זהו השורש אַלם שזהו ג"כ אופן של בלימה שמתגלה דוקא בפה שבאדם.

וכפשוטו, אלם שאיננו מדבר הוא בגדר בעל מום בבחינת 'אישתקיל מילוליה' (חגיגה ב, ב), כמו שאומר הקב"ה למשה רבינו (שמות ד, יא) "מי שם פה לאדם או מי ישום אלם או חרש", אבל בעומק כל תינוק בתחילת לידתו הרי הוא איננו מדבר^א, על אף שיש לו כח השמעת קול של בכי, אך אין לו כח של דיבור, ומונח בזה א"כ שכל אדם ואדם בתחילת לידתו הוא בגדר של אילם, - והרי מעשים שבכל יום שכאשר תינוק גדל ומתפתח ועדיין איננו מדבר, הוא טעון בדיקה מדוע הוא עדיין לא מדבר, אבל זה מתעורר רק בשלבים מאוחרים יותר, משא"כ בשלב של תחילת הלידה, כמעט לא

^א ועל אף ששם תואר מדבר חל עליו כבר קודם לכן, אבל בפועל אין לו עדיין כח של דיבור.

^ב וכמו שנאמר בקרא (אסתר ב, ז) "ויהי אומן את הדסה".

^ג ויתבאר לקמן בהמשך הדברים.

עומד כמציאות לעצמו, והרי שהוא קודם בפרטות למדרגת הדיבור של חיבור דזכר ונקיבה [שמתגלה ב'ראוה מדברת' וב'אומר לה התקדשי לי' כמו שנתבאר], ובכללות יותר הוא לא יכול להצטרף כלל לבני אדם כיון שיסוד כל צירוף שבין בני אדם הוא ע"י כח הדיבור.

וא"כ, כשהאדם דבק במדרגת ה'אילים', הוא נמצא במדרגת עצמו, ושם הוא אינו דבק לדבר שהוא זולתו.

ובעומק, הרי הנקיבה נקראת נקיבה מלשון נקב והיינו משום שיש בנקיבה בית קיבול מקום של חלל, ומצד כך, כאשר מתגלה חיבור זכר ונקיבה שהם תרי פלגא דגופא, - כשהאדם בא להידבק ב'פלגא' של הנקיבה בעומק היינו שהוא נדבק ב'מחצה' של החלל שלו.

וזוהו 'ודבק באשתו' (בראשית ב, כד) שהאדם דבק ראשית בחללות של עצמו - ושם נמצאת העבודה שלו שהיא למלאות את אותה חללות.

אבל כאשר האדם הוא במדרגת 'אילים דתיקון', האלם נהפך לאותיות מלא, והרי שבמדרגה הזו הוא לא דבק בנקב דהיינו במדרגת החסרון והחללות אלא יש לו מליאות גמורה.

וזוהי שלימות המדרגה שמתגלה קודם הזיווג, הדביקות העליונה במדרגת ה'בלימה' כאשר האדם דבק במדרגת המליאות הגמורה, ואז אין לו צורך להשתלשל למטה למדרגה של דיבור, כי כל דיבור הוא תחילת הדיבוק בדבר שהוא זולתו שבכללות זהו דיבוק בנקב - בחלל בכדי למלאות את מקום חסרונו. אבל כשהוא דבק במדרגת המלא שאלו הם האותיות של אלם מצד התיקון כמו שהוזכר, שם אין צורך בדיבור ואין צורך ביציאה לחוץ לזולתו.

ונתבונן להבין - בשורש אלם ושורש בלם נמצאות האותיות מ' ל' מלשון מילול כמו שמצינו דרשת חז"ל (חגיגה יג, א) על כת המלאכים הנקראת חשמל שזה נוטריקון 'עתים חשות עתים ממללות'.

ולפי"ז מה שאילם נקרא אילם בעומק משום שהמ' ל' שבו הם אינם ממללים אלא הם גנוזים בשורש שזהו הא'.

ולעומת כך בבלם אמנם יש שם התפשטות של המ' ל', של המילול, אבל על גבי התפשטות הזו ישנה בלימה, וה'בלימה דתיקון' הגמורה היא כאשר האדם מחזיר את דיבורו למדרגה של "מה אומנותו של האדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם".

שורש האילמות - דביקות האדם במדרגת עצמו ושורש הדיבור - תחילת הצירוף לזולתו

והאומנות הזו של האדם שיסודה הוא בשורש היצירה כפי שנתבאר, מתגלה גם בזכר ונקיבה בתחילת החיבור של "זכר ונקיבה בראם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה, ב), שהרי תחילת החיבור מתחיל במדרגה של דיבור כלשון המשנה בכתובות (יג, א) 'ראוה מדברת' ובפרטות זה מתגלה אצל כל אדם ואדם שכאשר הוא מקדש אשה - "האשה ניקנית בכסף בשטר ובביאה" (קידושין ב, א) וכלשון רש"י שם (ד"ה בכסף) שצריך שהבעל יאמר לה 'התקדשי לי', והיינו שעצם תחילת הקידושין מתחילים באמירה, והיינו משום ששם הוא שורש כח החיבור.

ומצד כך, מהי האומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם? - שדייקא לפני מדרגת החיבור דזכר ונקיבה שהוא בדיבור, נמצאת המדרגה הזו של אילם, וביאור הדבר - אילם הוא לאו בר-צירוף לזולתו אלא הוא

הגימטריא של חסד, ומונח בזה שבשורש של כל הבריאה כולה, הקב"ה ברוב חסדו לא ברא את עולמו לפי כוחו, אלא כביכול הוא בלם את כוחו בבחינת 'בולם פיו'.

ונתבונן להבין - הרי הקב"ה ברא את העולם בעשרה מאמרות (אבות פ"ה מ"א), - והרי ישנם עוד שני אופנים אחרים שבהם הקב"ה היה יכול לברוא את הבריאה - באופן אחד, הקב"ה היה יכול לברוא את הבריאה במאמר אחד כלשון המשנה באבות (שם) "והלא במאמר אחד יכול להיבראות".

אבל ישנו עוד אופן שהקב"ה היה יכול לברוא את הבריאה - ע"י מאמרות רבים, יותר מעשרה מאמרות, - ואם היה מתגלה ריבוי של מאמרות מעבר לעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ע"י כן היה מתגלה שפע גדול שהנבראים לא היו יכולים לקבלו בבחינת מה שמבואר (תענית כ"ג א') "עמך ישראל כו' אינן יכולין לעמוד ברוב טובה", וא"כ אם היה ריבוי מאמרות מעבר לעשרה מאמרות, זה היה בגדר של 'רוב טובה'.

וזה מה שמתגלה בעומק במילה בולם שהיא יכולה להתהפך למבול, כלומר, כשיש ריבוי של שפע מעבר לאפשרות של המקבלים לקבל, הוא נקרא בעומק מבול, - ובדקות, במבול היו שני חלקים, היה שם ריבוי של השפע מעבר ליכולת של המקבלים לקבל, והיה בו גם כן את כח התערובת שבמבול מלשון בלבול כמו שאומרים חז"ל^ד שע"י מה שהשפע מגיע באופן של תערובת, זה גורם שהוא איננו יכול להתקבל.

ונמצא א"כ שבשורש השורשים כאשר הקב"ה ברא את עולמו, כיון שסיבת הבריאה

השורש העמוק של ה'אלם' - מדרגת ה'מלא' שקדמה ל'חללו של עולם'

וגילוי הדבר בשורש השרשים כביכול קודם שנברא העולם הוא כשעדיין לא היה גילוי של העשרה מאמרות^ה - שם גם לא היה עדיין מציאות של "חללו של עולם", שהרי כדברי חז"ל, תחילת הבריאה הראשונה שכביכול פעל הקב"ה היא לחדש מקום חלל בכדי שיהיה מקום לנבראים.

אבל קודם לכן, הכל היה בבחינת 'מלא' בבחינת מה שנאמר בקרא (ירמיה כג, כד) - "את השמים ואת הארץ אני מלא" שהכל מלא מאורו יתברך שמו, ושם אין מציאות של דיבור.

זה השורש העמוק של ה'אלם', וכפי שהוזכר כל מי שדבק במדרגת ה'בולם פיו' של שורש ה'בלימה דתיקון', הוא דבק במדרגת האלם - מלא, במדרגה שבה עדיין לא התגלתה מציאות הבריאה כלל וככל.

זה אופן אחד המתגלה בכח הבלימות בהבחנה של ה'בולם פיו' כמו שנתבאר.

עומק ה'חסד' שב'בלם' - העביות של אורו ית"ש שיהא באופן שהנבראים יוכלו לקבלו

ובדקות יותר, כידוע עד מאד בדברי חז"ל שמה שהקב"ה ברא את עולמו זה היה כדי להיטיב לבריותיו וכלשון הפסוק (תהלים פט, ג) "עולם חסד יבנה", וכמו שהרחיבו רבותינו מצד ה'עולם חסד יבנה' הקב"ה לא ברא את הנבראים כביכול לפי כוחו של הבורא, אלא הוא צמצם את עצמו צמצומים רבים מאד בכדי שהבריאה תהיה לפי שיעור כלי המקבלים באופן שהם יוכלו לקבל את אורו, ולעניינא דידן - בלם בגימטריא ע"ב שזה

^ד שורש של עשרת הדיברות.

^ה הובא ברש"י בראשית ו, יז.

גולם היא ואינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי" ומונח כאן בדברי הגמ' שאשה מצד טבע יצירתה היא דבר סתום - בבחינת דבר עגלגל שאין לו פתח ולכן היא נקראת גלם שבהיפוך אותיות זה מגל, דבר עגול וסתום בלי מציאות של פתח, שזהו הנקרא גולם בלשון תורה ובלשון חז"ל.

ונמצא א"כ, שישנה עוד הבחנה נוספת בכח ה'בלימה' שזה ההבחנה של דבר הנברא באופן של גלם, דבר שהוא חתום וסתום שאין לו מציאות של פתח.

וכח הבלימה הזו מתגלה כשבעצם הדבר קיים בקומתו ובחומרו אלא שהוא עדיין אינו קיים בצורתו והיינו שהוא מחוסר את הצורה שלו שצריכה להחקק בחומר ולהפוך אותו מ'חומר' - גולם למציאות של צורה, של דבר שיש בו פתח.

וזה עוד הבחנה עמוקה של 'בלימה' שמתגלה בצורה שבה הקב"ה ברא את העולם.

ובלשון אחרת המבוארת בדברי רבותינו והיינו הך - הרי הקב"ה ברא את העולם בחכמה כמו שנאמר בקרא "כולם בחכמה עשית" (תהלים קד, כד) וע"ז אומרים רבותינו¹ שחכמה בגימטריא גלם, כלומר החכמה שהיא שורש הבריאה היא דבר שא"א לעמוד עליו, הוא דבר סתום שא"א להשיג אותו.

רק מכח הבינה אפשר לעמוד על החכמה, אבל החכמה כשלעצמה היא במדרגה של גלם שהיא בלתי נתפסת ובלתי מושגת ואי אפשר לעמוד עליה, ורק ע"י מה שמתבוננים בדברים אפשר להשיג אותם במידת מה.

וכיון ששורש הבריאה שהיא החכמה כשלעצמה, היא בהבחנה של גולם, זה א"כ

היא להיטיב לבריותיו, ראשית מכח ה'להיטיב לבריותיו' נעשה עביות וצמצום של אורו יתברך שמו כמו שאומרים רבותינו, והיינו משום שכאשר האור הוא במדרגתו העליונה הינו אור זך ובהיר, וכאשר הקב"ה בורא את עולמו לצורך כך הוא נצרך כביכול לצמצם את אורו בכדי שהוא יעשה אור עב יותר בבחינת "הנה אנכי בא אליך בעב הענן" (שמות יט, ט) שנעשה שם עביות בהארתו יתברך שמו, והעביות הזו היא גופא החסד [-שבגימטריא עב כמו שהזכר] של "כי אמרתי עולם חסד יבנה" להשפיע שפע לנבראים אבל שזה יהא באופן שהם יוכלו לקבל אותו, והצמצום הזה שהוא צמצם את עצמו, הוא בבחינת בלימה.

ויתר על כן כמו שחודד, הבלימה היא בכדי שלא יהיה ריבוי של שפע באופן של מבול אלא שיתגלה היפך המבול שזהו הבולם, שהקב"ה כביכול בלם את עצמו לצמצם בכדי שלא יהיה ריבוי של שפע בעולם אלא ימשיך ויתגלה כאן בעולם רק שפע מועט בלבד מעין קו דק.

עומק ה'בלם' המתגלה בבריאה - בבחינת 'גלם' כשלעצמה היא דבר סתום וחתום

ובפנים נוספות - כשהב' של בלם מתחלפת באות ג' שאחריה זהו השורש גלם, כלומר - בתחילת יצירתו של האדם הוא היה בבחינת גלם כלשון הפסוק (תהלים קלט, טז) 'גלמי ראו עיניך' וכמו שנאמר בקרא כשהקב"ה ברא את האדם (בראשית ב, ז) "ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה" שבשלב הזה של היצירה, האדם היה מעין גולם, - זה נאמר ביצירה הראשונה של אדם הראשון, ומעין כך זה מתגלה בעיקר הצורה שהקב"ה ברא את הנקיבה כלשון הגמ' בסנהדרין (כב, ב) "אשה

¹ וכבר מבואר הדבר בראשונים.

שמלמד את התלמיד [עד שבני אמרו למשה "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות" (שמות כ, טז) ומאז, משה הוא עיקר השם 'רב' של עם ישראל], והרי שבשורש הדבר הרב הוא הקב"ה ועם ישראל הם תלמידים, ובשורש השורשים - ע"ז דייקא נאמר "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה" - ישנה הבחנה של שתיקה שלפני הדיבור בבחינת "היה מחריש ולאחמ"כ היה מדבר", וישנה הבחנה שהדברים עצמם נאמרים בסתימה, ולכן כידוע מאד רש"י מביא מאזהרות דרבינו סעדיה גאון שבעשרת הדיברות רמוזים כל התרי"ג מצוות, אלא שזה נמצא באיתכסיא כיון שמדרגת הדיברות היא בבחינת 'דרך קצרה' שהיא בצורה של סיתום, זה מה שמתגלה בשורש השורשים של רב לתלמיד, אצל 'הרב' בה' הידיעה הוא יתברך שמו והתלמידים הם בניו - בני ישראל, וזהו א"כ השורש של הדיבור שמתגלה בו דרך קצרה, ומכאן ואילך זה מתגלה בכל דבר ודבר שנמצא בבריאה.

וכיון שהעבודה דידן היא 'הוי דומה לו - מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון' (שבת קל"ג ב'), לכן כמו שה' כולם בחכמה עשית' הם העשרה מאמרות שבהם נברא העולם שהם סתומים, וכמו כן עשרת הדיברות נאמרו באופן של סתימה, עומק הדבר הוא שגם מצידנו כשאנחנו מקבלים את הדיברות, אנחנו צריכים לקבל את כח הדיבור של הקב"ה כפי שהוא נאמר מפיו ית"ש באופן של סתימה, ומכח כך הדביקות היא לא רק בגלוי אלא גם בסתום.

בעומק גילוי כח ה'בלימה' שבו הקב"ה ברא את עולמו.

ועולה א"כ, שכאשר הקב"ה ברא את עולמו בעשרה מאמרות, בעומק כל דבר ודבר בבריאה הוא בעצם סתום וחתום, וכפי שהתבאר לעיל בהרחבה 'ש'בלימה' זה נוטריקון בלי-מה דהיינו בלי מהות, שאין אפשרות לעמוד על הדבר, כלומר שהדבר כפי שהוא מצד עצמו, הוא דבר סתום וחתום, ולכן הקב"ה ברא את עולמו באופן שהכל בלום, משום שע"כ ישנו עוד אופן עמוק של סיתום שקיים בבריאה.

הרי חז"ל אומרים (פסחים ג, ב) "לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה", וכמובן יש בזה כמה פנים בביאור הדבר, אבל בפנים אחד לסוגיא דידן, מבואר בדברי רבותינו שעומק הדבר הוא משום שהקב"ה ברא את עולמו באופן של "כולם בחכמה עשית" דהיינו באופן של גלם [-שבגימטריא חכמה כמו שנתבאר] שזהו הגדר של 'לשון קצרה', כלומר כאשר הלשון היא 'לשון ארוכה' היא כבר לשון שנאמרת באופן שבא לבאר את הדברים ולהתבונן בהם בבחינת "באר היטב - בשבעים לשון" כמו שאומרים חז"ל, והרי שמלבד עצם הדברים נוסף גם ביאור לדבר.

אבל כשאין עדיין ביאור לדבר, הרי שהוא עומד במדרגתו הראשונה, זהו א"כ האופן שהקב"ה ברא את עולמו בבחינה של 'לשון קצרה', וזוהי צורת הבריאה שנבראה בעשרה מאמרות.

גדר ה'ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה' המתגלה בעשרת הדברות

ובהקבלה לעשרה מאמרות, עומדים כידוע מאד עשרת הדיברות שהקב"ה דיבר בהר סיני, שהקב"ה לימד אותנו תורה בבחינת רב

¹ בשיעור על שורש 'בלימה'.

הגדר שהנבראים משיגים את הברי"ת מכח מה שמתגלה וגדר הדביקות בבורא בחלק הנעלם

והסבר הדבר - דברים יסודיים וברורים עד מאד - הרי תכלית כל הבריאה כולה שהקב"ה ברא היא להיטיב לבריותיו, ובאופני ההטבה ישנם הטבות שהם ענפים של הטבה, אבל שורש כל ההטבה כולה שהוא ההטבה השלימה, אינה אלא ההכרה בבורא יתברך שמו.

אמנם גם כאשר הנבראים משיגים את הבורא יתברך שמו, אך מחמת היותם נבראים השגתם לעולם איננה השגה שלימה אלא השגה חלקית, כי אין בכח נברא להשיג גילוי שלם של האין סוף ברוך הוא.

ולפי"ז נמצא שאם האדם דבק בבורא יתברך שמו מכח השגת הגילוי שהקב"ה מתגלה, כח הדביקות שלו היא דביקות חלקית מאד כיון שהוא דבק רק במה שהקב"ה מתגלה, - וביחס לאין סוף, הגילוי שהקב"ה מתגלה לנבראים הוא המעט - ובלשון רחבה בלתי מדוקדקת, הרוב בלתי נגלה והמעט הוא זה שנגלה, וכמובן אי אפשר לומר את זה בדקדוק, כיון שהוא ית"ש הוא אין סוף, אבל מ"מ ההגדרה ברורה היא שהמעט הוא זה שנגלה".

ועולה א"כ, שאם כל הדביקות של האדם בבורא יתברך שמו היא מכח השגת הגילוי, מלבד מה שכל אדם ואדם מתדבק רק לפי מדרגת הגילוי שלו, אבל אפי' האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך שמו, הוא לעולם לא יכול להיות דבוק בשלימות ע"י הדביקות בגילוי, כיון ש"אכן אתה א-ל מסתתר".

וא"כ מחד יש לנו עבודה להידבק דייקא בגילוי - "מה הוא רחום אף אתה היה רחום,

מה הוא חנון אף אתה היה חנון" שזהו הדביקות בגילוי מידותיו, וכמו"כ העבודה של העסק בדברי תורה היא עבודה להידבק בחכמתו ורצונו ית"ש שכפשוטו היינו חכמתו ורצונו שהוא מגלה לנו שזה גדר תורה שהתגלתה לנו שבה מונח רצונו וחכמתו ית', ועי"כ אנחנו דביקים במה שגלוי.

אבל נמצא לפי"ז ש"העיקר עדיין חסר מן הספר" כיון שהעיקר עדיין איננו גלוי.

ואיך שייך שהאדם יהיה דבוק בבורא יתברך שמו גם בחלק הנעלם ולא רק בחלק הגילוי? - כהגדרה כוללת זהו יסוד האמונה, שמכח האמונה שהאדם מאמין בבורא יתברך שמו, הרי שהוא דבוק בסתום ונעלם שזוהי הבחינה של "אמונתך בלילות" (תהלים צב), כלומר השורש הפנימי של הדביקות שמגיע מכח האמונה הוא דביקות בנעלם, משום שע"י האמונה הנגיעה של האדם היא לא רק בגלוי אלא גם במקום הנעלם, ולכן עיקר האמונה היא לא רק כפי נטיית בני האדם לראות את מה שמתגלה דהיינו את נפלאות הבורא ואת ההשגחה פרטית, שעל אף שבוודאי זה חלק מהאמונה, אבל זה רק חלק מהאמונה ולא עיקר האמונה, כי עיקר האמונה היא דייקא במקום הסתום.

ועי"כ כן דביקות האדם היא לא רק בחלק הנגלה כביכול מהבורא יתברך שמו אלא גם בחלק הנעלם, וזוהי עיקר עבודת האמונה.

הדביקות בחלק הנעלם שבתורה - דביקות בכח הסתום של החכמה

אבל ישנם את הפנים הנוספות של הדביקות בנעלם, ששייך לסוגיא דידן - הרי נתבאר לעיל שצורת עשרת הדיברות שהקב"ה מדבר לכלל ישראל היא באופן של סתימה בבחינת 'לעולם

^ח שכנגד זה, השאר שלא נגלה אפשר לכנות אותו - רוב, הרוב הוא הנעלם והמעט הוא המגולה.

וע"ז אומרים חז"ל - "יכול אף לדברי תורה", כלומר אולי גם בדברי תורה כל העבודה היא באופן של 'ישים עצמו כאילם' - "תלמוד לומר צדק תדברון", כלומר לומדים מ"צדק תדברון" שהעבודה של האדם בדברי תורה היא לא רק 'ישים עצמו כאילם' כמו שחשבנו ב'סלקא דעתך' אלא גם לדבר בדברי תורה.

שורש האילמות שבתורה - שמיעת הדברי תורה מרבו באופן שכולו 'שומע' ולא 'מדבר'

ואיפה שורש האילמות המתגלה בדברי תורה? - כפשוטו כל העסק בדברי תורה בנוי באופן של 'ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים' במהלך שה'ללמוד' הוא ע"מ ללמד וכו', ומצד כך צורת עסק התורה של כל אדם ואדם היא באופן שהוא מקבל מרבו שהשורש הוא "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" (אבות א, א) שיסודו הוא ה'לשמוע'.

כלומר מצד משה רבינו יש כאן קיום של ה'ללמוד', הוא קיבל מסיני באופן של 'ללמוד ע"מ ללמד', אבל מצד המקבלים זה בבחינת 'חכמה' - מה שקיבל מרבו^ט, וזהו א"כ תחילת כל עסק התורה שאנחנו לומדים, תורה במדרגה של 'קיבל מרבו', תורה במדרגה של 'אוזן ששמעה מהר סיני' (קידושין כב, ב).

וכיון שתחילת לימודו של האדם היא בתפיסה של חכמה, של 'קיבל מרבו' - שם הרי האדם איננו מדבר אלא דייקא שומע, ולעניינא דידן - בשעה זו שהוא שומע דברי תורה, הוא נעמד במדרגה של אילם ולא במדרגה של מדבר, וכמו שאומרים חז"ל על 'החרש והמסגר' (מ"ב כד, יד) שכל מי שהיה שומע אותם היה 'מסגר' - היה סוגר את פיו, כלומר שכולו

ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה' המתגלה אצל 'הרב' בה' הידיעה, הקב"ה שמלמד את התלמידים - בני ישראל, - על אף שב'דרך קצרה' ישנו בוודאי גם חלק גלוי, אבל העיקר שבה הוא נעלם וסתום, והרי ששם בעצם עומק תכלית העסק בחכמה, כלומר עומק תכלית העסק בחכמה הוא לא רק החלק שהאדם משיג ומשכיל בדברי תורה, זה כמובן חלק אחד החלק של 'לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים' שהם ו' בריתות שנכרתו על התורה.

אבל בעומק יותר תכלית גילוי החכמה היא להידבק בחכמה האינסופית, - ואיך אפשר להידבק בחכמה האין-סופית, הרי איננו משיגים אותה וכל השגתינו אינה אלא את ה'מקצת?' - היא גופא עומק הדבר שכשהקב"ה דיבר את עשרת הדיברות זה היה באופן של 'דרך קצרה' כיון שע"י כן אנחנו נדבקים בדיבור שהוא סתום, והרי שאנחנו דביקים בכח הנעלם שבחכמה ולא רק בכח הגלוי שבחכמה.

וזהו עומק העבודה של האדם שהובא לעיל מלשון חז"ל "מה אומנותו של אדם בעולם הזה, ישים עצמו כאילם, יכול אף לדבר תורה תלמוד לומר צדק תדברון", ובפשטות מתפרשים דברי חז"ל שאומנותו של האדם בעולם הזה דייקא, מדין עסקי עולם הזה היא 'ישים עצמו כאילם', ולעומת כך בדברי תורה, כל עסק התורה הוא 'ודברת הם' - זה אופן אחד בהבנת דברי חז"ל.

אבל בפנים נוספות עמוקות יותר בביאור דברי חז"ל - מה שנאמר 'מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאילם' היינו שמצד מדרגת העולם הזה היא רק ישים עצמו כאילם,

^ט ועל גבי כך יש את הבינה, שהוא עצמו מבין דבר מתוך דבר.

ונמצא בעומק א"כ שמלבד העבודה של האדם שנתבארה בראשית הדברים - 'מה אומנותו של האדם בעוה"ז ישים עצמו כאילם' האדם יחזור למקום הקטנות שבו כשהוא עדיין אינו מדבר אלא אילם, ישנה עוד עבודה לפי מה שנתחדד השתא, והעבודה הזו מגלה ששורש כל השתיקה של 'ישים עצמו כאילם' שהאדם שותק היא ע"י מה שהוא מעמיד את עצמו כשומע לרבו, וזהו בעומק שורש שתיקתו.

ומצד כך, שורש ה'בולם את עצמו בשעת מריבה' (חולין פט, א) הוא מכח מה שאסור לאדם לחלוק על רבו - שמאותו עומק הוא בולם את עצמו בכל מריבה, שכיון שהוא מעמיד את עצמו כשומע מרבו במדרגה של אילם, הרי שהוא אינו בא כלל לחלוק, ומכח כך גם בכל מריבה מתגלה אצלו 'בולם את עצמו בשעת מריבה'.

וזהו א"כ הכח העצום של השתיקה והאילמות שבאדם שזה עומק כח הבלימה, כלומר - האדם מעמיד את עצמו במדרגה שהשתיקה שלו נובעת מן השורש של השורשים במה שהוא מעמיד את עצמו לפניו יתברך שמו להיות שומע את קול ה' ומכח כך, כולו הוא במציאות של שותק.

ועל גבי כך, מגיעים למדרגה הנוספת שאז "שכינה מדברת מתוך גרונו" שמתגלה אצל משה, אבל זה כבר השלב הבא שבא לאחר שהאדם מעמיד את עצמו במדרגת השומע ולאחמ"כ נעמדת אצלו על גבי כך, מדרגת המדבר - עד ה'מדבר' השלם של 'שכינה מדברת מתוך גרונו' המתגלה במשה רבינו.

עומד במדרגה של אילם שאינו מדבר וכולו הופך למציאות של 'שומע'.

זה השורש העמוק של האילמות דקדושה, ומצד כך כמו שנתבאר, 'מה אומנותו של האדם בעוה"ז ישים עצמו כאילם' זה גם בדברי תורה, וזוהי דייקא המדרגה הראשונה של האדם בתחילת לימודו שהוא מקבל את הדברי תורה באופן של 'חכמה - מה שקיבל מרבו'.

וכמובן, ע"ג כך נאמר 'צדק תדברון' אף לדברי תורה, באופן של 'שואל כענין' (אבות ה, ז) שהוא שואל את רבו וכמו כן לאחר השמיעה יש את ה'ודברת בס' בדברי תורה שכולל את כל ההתבוננות בדברים וכו' כמו שברור, אבל תחילת לימודו זהו באופן שהוא 'שומע' ולא באופן שהוא 'מדבר'. - ושורש השמיעה הזו היא ה'אוזן ששמעה בהר סיני', - זהו א"כ השורש של תחילת לימודו של האדם שהוא באופן של שמיעה.

ובתחילה כשהקב"ה דיבר בהר סיני, כל בני ישראל שתקו וכל הבריאה כולה שתקה כמו שאומרים חז"ל "ציפור לא ציץ, חמור לא געה" והיינו שנעלם מהבריאה כח המדבר שבה ואפי' כח ההשמעת קול שבה, וכ"ש אצל בני ישראל, מקבלי התורה שהם לא עמדו במדרגה של מדבר אלא במדרגה של אילם בכדי לקבל את התורה.

וזה העומק שמשה רבינו נרפא במתן תורה מהאילמות שבו^א, ממה שהוא לא היה יכול לדבר כראוי, וגדר הרפואה שבו שהאילמות שלו נהפכה להיות אילמות דתיקון ב'לשמוע את קול ה'" שזה שורש האילמות דקדושה שמתגלה.

^א והיינו שהוא לא במדרגה של חרש שדיברו בו חכמים שאינו מדבר ואינו שומע אלא במדרגה של אילם שאינו מדבר אלא כולו במדרגת שומע.

^א כשאר החולים שנתרפאו במתן תורה.

אבל בשורש השורשים, מה שהאדם בולם פיו זה משום שהוא עומד לשמוע את קול ה', ובדקי דקות כביכול כמו שהבורא יתברך שמו לא גילה מאמרות ודיברות קודם שנברא העולם, כך מצד ה'הוי דומה לו' הגמור עבודת האדם היא להידמות לבורא במצב של קודם שנברא העולם, שהאדם דומה לבורא בשתיקה ב'בולם פיו'.

וזה מצד ההויה הגמורה של הנפש שדביקה במנוחה שבסוד השבת, שם היא דביקה באמיתת הויתו במקום שאין בו כלל מציאות של דיבור אלא מדרגה של אילמות גמורה שקדמה לדיבור.

אלו הם בקצרה ממש האופנים והשורשים של קומת העבודה של האדם - "מה אומנותו של האדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם".

שאלות לאחר השיעור

שאלה: האם לפי מה שנתבאר בשיעור שיש שתיקה כאשר אדם שומע מרבו, יש גם מעלה של שתיקה בשעה שהוא מעיין בספר, על אף שלכאור' ישנה יותר מעלה כאשר האדם מוציא בפיו את הדברי תורה.

תשובה: מבואר כבר בראשונים שמהזמן שישנה כתיבה של דברי תורה, האדם מקיים את המצוה ללמד את התלמידים ע"י שהוא כותב ספרים, נמצא שגם בשעה שהאדם קורא בספר והוא איננו מדבר, ישנה את אותה הבחנה של מקבל מרבו, אלא שיש הבחנה שהוא מקבל מהפה של רבו, ויש הבחנה של קריאת ספר של רבו באופן שהוא שותק, שבשניהם הוא מקבל מרבו באופן של שתיקה אלא שכאן הוא שומע וכאן הוא קורא.

שורש השתיקה שבאכילה - גדר 'בולם את עצמו בשעת מריבה' מכח שהאכילה היא "עידן קרבא"

אבל ישנו אופן תחתון יותר המתגלה בכח האילמות שבבלם שזה המתגלה באותיות שלפני ה'ב' ל'מ' שהם אותיות אכל, והרי כדברי הגמ' הידועים (תענית ה, ב) אין משיחין בשעת הסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה, כלומר - מונח כאן עוד מהלך עמוק של שתיקה שהאדם שותק בשעת האכילה, ועומק הדברים - הרי כפי שנתבאר שורש השתיקה המתגלה בדברי תורה היא במה שהאדם מעמיד את עצמו להיות מקבל מרבו, אבל כיון שישנו כח של אכילה שמקביל לעסק בד"ת כמו שאומרים חז"ל "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", הרי שישנם גם פנים תחתונות של שתיקה - אילמות שבאה מכח האכילה שבשורש זה אכילת המן, ומצד כך מהו הטעם שאין משיחין בשעת הסעודה? - אז כפשוטו הטעם התחתון הוא כמו שהוזכר מדברי הגמ' משום שהשפע של המזון גורם לאדם שהצינור של הושט הוא זה שנפתח ובכדי שלא יפתח הקנה והאדם יבוא לידי סכנה הוא צריך לשתוק, ובדקות גם לפי טעם זה הטעם שאדם בולם פיו בשעת סעודה משום שחז"ל אומרים שזמן הסעודה זה 'עידן קרבא' ומעין 'בולם פיו בשעת מריבה', מאותו שורש גם כאן הוא בולם פיו בכדי שלא יהיה מריבה בין הקנה לושט, אבל זה רק ההתגלות לתתא של מה שהאדם שומע דברי תורה ואז הוא שותק, שמהשורש הזה יש עוד אופן שהוא אינו מדבר מכח ה'עת מלחמה' של שעת סעודה כמו שנתבאר.

שהוא מקבל מרבו הוא צריך לחזור על כל מילה ומילה שרבו אומר, או שיבקש מרבו שיכוין להוציא אותו מדין שומע כעונה?² - לא שמענו שמאן דהו יטען כזו טענה - רק לאחר מדרגת ה'לשמוע' שקודמת ל'למוד וללמד' כמטבע הברכה (אהבה רבה) "לשמוע ללמוד וללמד", - רק כשהוא במדרגת 'ללמוד' לעצמו, הוא צריך להוציא בפיו.

וכמו"כ לאחר שהוא כבר למד, אם הוא חוזר ללמוד מרבו עוד פעם, הוא ג"כ אינו צריך להוציא מפיו את כל מה שהוא שומע מרבו.

שאלה: האם לפי מה שנתבאר בשיעור, מה שאומרים חז"ל (עירובין נד, א) ש"חיים הם למוציאיהם בפה" שצריך להוציא את הדברי תורה בפה, זה בבחינות התחתונות יותר שלאחר השמיעה הראשונה.

תשובה: הרי עינינו הרואות שבזמן השמיעה הראשונה אין אפשרות בפועל להוציא בפה, וגם כשהוא יכול להוציא בפה לא נאמר שכך צריך לעשות, כלומר - הרי השו"ע הרב בהלכות תלמוד תורה אומר שכאשר האדם עוסק בדברי תורה, כל מה שהוא יכול להוציא בפיו שיוציא בפיו ורק מה שאינו יכול להוציא בפיו כגון כשהוא רוצה להעמיק ולעיין וכדו' אז הוא אינו צריך להוציא בפיו, - וכי בשעה

ב-ל בלם בלכביפדיה עבודת השם
מספר שיעור בקול הלשון 38443394

² לפי הצד שזה לא 'כעונה' אלא זה נחשב 'עונה' ממש.

מדור מחשבה

בלביפדיה מחשבה
בלם

אוצר האותיות
בלום פיך (ספ"י פ"א מ"ח)
סוגיות במחשבה
בלם

בלביפדיה מחשבה בלם

שורש בלם

בפשטות דבר 'בלום' הוא דבר שמוקף מחיצות מד' צדדים. אולם בעומק, כל 'בלימה' פירושה גם מניעת חזרה לאחור, ונבאר.

כאשר מתגלה מציאות של 'בלום' בבריאה, פירושו שיש מצב של חזרה למצב מוקדם יותר. כאמור, בתורה לא מוזכרת המילה 'בלום', אולם כן מוזכר בתורה המילה 'מבול', ו'מבול' אותיות 'בלום'. "עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול" (אבות ה ב). כידוע, מי שרוצה לאכול ואינו יכול לשלוט בעצמו נקרא כ"מי שאחזו בולמוס" (יומא פג.). 'בולמוס' פירושו שאינו יכול לבלום או לגדור את עצמו, ובעומק פירושו 'בלם ובלע' כאחד, כמבואר להלן. זו נקודת החילוק בין 'מבול' ל'בלום'. ב'מבול' נפתחו ארובות השמים ומעיינות תהום רבה, ונעשה ריבוי עצום של מים שפרץ ויצא חוץ למקומו. חוק הטבע שגודר ובולם את המים נפסק, וממילא יצאו המים והציפו את העולם. ה'בלימה' בטבע היא ב'גבול שמת בל יעבורו, בל ישובו לכסות הארץ" (תהלים קד, ט), כל גל וגל מגיע על דעת לשטוף את העולם, אלא שהוא נבלם בחוף. המצב הראשון היה שכל העולם היה מים, ואח"כ "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה" (בראשית א, ט). אשר על כן, הטבע רוצה לחזור למצבו הראשון, ועל כן מבקשים הגלים לשוב ולכסות את היבשה.

לפ"ז בעומק הדבר נראה שיציאה מ'בלום' אין עניינה רק לשבור את הגבולות ולהתפרץ, לצאת מחוץ למקומו ולהתפשט, אלא שכשדבר איננו 'בלום' פירושו שהוא רוצה להגיע למקומו הראשון. אין זה רק רצון לבקוע

המילה 'בלם' דומה ל'בלג' (מלשון הבלגה), אלא שג' היא מלמדת סתימות מג' רוחות, כדוגמת ה' וח', שיש להן מחיצה מג' רוחות, בעוד ש-ס' ו-ס' הן אותיות סתומות לגמרי, מכל ד' הרוחות. אכן, מציאנו (גיטין זז.) שנחלקו תוס' ורש"י אי אמרינן 'אוצר בלום' או 'אוצר בלוס', משום שב' אותיות סתומות אלו מתחלפות. נמצא שהחילוק בין 'הבליג' לבין 'בלם' הוא החילוק בין דבר שגדור מג' רוחות לדבר שד' רוחותיו סתומות.

המילה 'בלם' איננה מופיעה בתורה אלא רק בנ"ך, פעם אחת בתהילים (לב, ט): "אל תהיו בסוס כפרד אין הבין ממתג ורסן עדיו לבלום בל קרוב אליך", ופעם נוספת בספר איוב (כו, ז): "תולה ארץ על בלימה", ואמנם שם לא כתוב 'בלם' אלא 'בלימה', אך כבר כתבו המפרשים (שם) שעניין 'בלימה' הוא משורש בלום.

רש"י בתהילים (שם) כתב: "אל תהיו כסוס כפרד - שאינו מבין בין העושה לו טובה לעושה לו רעה כשאתה ממתגם בו במתג הוא בולם פיו ומכסכס ברסנו וכשאתה מקרדו ומקרצפו אתה צריך לבלום ולסגור פיו ולייסרו במתג ורסן כשאתה מעדהו עדי ומיפהו. בל קרוב אליך - שלא יקרב אליך, להזיקך כשאתה מיפהו במתג ורסן. עדיו לבלום - בשעת עדיו שאתה מקרדו ומקרצפו אתה צריך לסוגרו במתג ורסן שלא יקרב אליך, בלימה בלשון משנה לשון מסגר, פיו בלום רגליו מבולמות". ובגמרא (בכורות מ:) איתא ש'פיו בלום' פירושו שישנה עקמומית בשפתיו, ומחמתה הן בלועות ונכנסות פנימה, ומחמת כן נעשה 'בעל מום'. נמצא ש'בלום' פירושו 'בעל מום', ומצד כך המילה 'בלם' קרובה ל'בלע' ו'בלעם'.

כמ"ש "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ" (בראשית א, א), "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" (שם ב, ד). הארץ היא ה'טבע השני' שבולם ומגביל את הטבע הראשון שהוא 'שמים'. וההבחנה של 'תולה ארץ על בלימה' היא הן ביחס למים שאינם מתפשטים על גבי הארץ, הן של הארץ עצמה שאינה הולכת ומתפשטת.

א"כ הבלימה היא הכח שמפקיע את הכח הראשוני שקיים בבריאה, והגדרת 'בלימה' היא עצירה, משורש 'בלם-י"ה'. ידועים דברי רבותינו (בר"ר יב, י) על הפסוק (ישעיהו כד, ו) "כי ביה-ה' צור עולמים" שהקב"ה ברא את עולמו בב' אותיות אלו, ה' לעולם הזה וי' לעולם הבא. 'בלם-י"ה' פירושו שהקב"ה שם גבולות לב' העולמות, שלא יהיו מתרחבים והולכים בלי סוף, ובוזה העמיד את גבולי הבריאה, זה הבחנת בלימה.

[הערה: לשורש 'בלג' אין שום הטיית פועל בלשון הקודש, מלבד 'הבליג', אין 'התבלג' או 'בולג'. לפי המבואר נראה לומר טעם בדבר זה. 'התפעל' פירושו שורש של מה שאדם עושה בעצמו לעצמו - 'הסתפר', 'התעורר' וכו'. שורש 'הפעיל' פירושו דבר שהאדם עושה לאחרים - 'הדליק', 'השתיק'. לפי זה, מכיוון שהאדם גורם לעצמו להבליג, היה ראוי לכאורה לומר שהאדם 'מתבלג' ולא 'מבליג'. אולם על פי המבואר להלן שיש לעצור כח פנימי שמבקש להתפרץ אל מקומו הראשון, נמצא שכל 'מבליג' עוצר את אותו כח פנימי, וממילא הוא פועל על אחרים].

בלימה - בלי מהות

באופן נוסף*, 'בלימה' אותיות 'בלי-מה', דהיינו בלי מהות. ופירושו הדבר הוא שאפשר להשיג את מציאותו יתברך אך את מהותו אי אפשר להשיג. ביחס לנבראים אפשר להשיג את מציאותם וגם חלק ממהותם (אך לא את שלמות מהותם), אך כבורא אין כל השגה ביחס למהותו, וכל גילוי הוא מכח פעולותיו, "שמותיו הם

ממקומו הנוכחי, אלא שאיפה לבקוע למקומו הראשון. הן אמת שכעת יש לדבר מקום אחר, בבחינת 'טבע שני' ו'הרגל שנעשה טבע', אולם הדבר עדיין רוצה לחזור אל מקומו הראשון, ויש לבלום אותו שלא יחזור חזרה אל אותה מציאות מוקדמת.

כך יש לפרש גם בפסוק "תולה ארץ על בלימה" (איוב כו ז), דהיינו שבתחילה הארץ היתה מכוסה כולה במים ולא היתה מציאות של ארץ, גם עתה, שיש 'ים ויבשה' אין זה דבר מוכרח, אלא אדרבה - יש לבלום ולמנוע את המים מלהתפשט ולכסות את הארץ, כפי מצבם הראשוני. עוד יש לבאר את לשון הפסוק על פי דברי חז"ל, "רבי יצחק אומר אני קל ש-די אני הוא שאמרתי לעולמי די שאלו לא כן עדיין היו שמים וארץ נמתחין והולכין" (ילקו"ש רמז ח), והיינו שהארץ עצמה מבקשת להוסיף ולהתפשט, ויש 'לבלום' את הארץ לבל תעשה את טבעה הראשון, שהוא להתפשט יותר ויותר. אם היא היתה הולכת ומתפשטת בלי גבול היה חוזר ומאיר בה האור של יום הראשון, שהקב"ה צופה מסוף העולם עד סופו, ויתר על כן אין לו סוף, וזה היה הגילוי שמתגלה בארץ. הכח שמונע מאותו הגילוי מלהתגלות הוא 'בלם', וזהו תולה ארץ על בלימה, שתולה את הארץ עצמה ובולם אותה מלהתפשט.

בדרך רמז, דוד המלך אומר בתהלים (עג, כה) "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ". 'מי לי בשמים' ר"ת בלם, טבע השמים הוא להתפשט, הגילוי שמתגלה מכח מדרגת 'שמים' הוא הגילוי שיש התפשטות, והארץ מונעת מן השמים מלהתפשט. וכשם שכל מציאות שניה היא בבחינת 'בלם' (כמו הים שאינו שוטף את הארץ, או הארץ שאינה הולכת ומתפשטת), כך גם הארץ היא ה'בלם' כלפי השמים. הארץ היא טבע שני לשמים ותחילת הבריאה היא השמים,

* עיין בהרחבה בשיעור ב-ל. בלימה'.

בשני מקומות בש"ס מצינו ביאור למושג 'בעט', הגמרא (ע"ז ב.) אומרת שלעתיד לבוא אוה"ע יבקשו ג"כ לקבל את המצוות, והקב"ה יתן להן מצות סוכה, ויקדיר עליהם חמה, וכל אחד 'יוצא ומבעט' בסוכתו. ה'בעיטה' היא הסימן ליציאה והריחוק מהדבר. מקום נוסף לשורש בעט נמצא במחלוקת רבי ואנטונינוס מאימתי ניתן היצה"ר באדם (סנהדרין צא:), ומסקנת הדברים היא שרק לאחר יציאתו ניתן בו יצה"ר, משום שאם היה ניתן בו בעודו במעי אמו היה 'מבעט ויוצא'. אם כן, כל זמן שלא הגיע זמן הלידה היה העובר מכוסה בתוך מעי אמו וסגור מד' רוחות, בבחינת 'בל-ם', מ"ם סתומה מכל עבריה, וכשמגיעה שעת הלידה מתגלית ה'בעיטה', שהיא גופא היציאה לחוץ. בהבחנה נוספת, 'בלימה' אותיות 'ב-מילה', בפשיטות נראה שיש שני מושגים שונים שנקראים 'מילה', ישנה 'מילה' בדיבור וישנה 'מילה' מלשון ברית מילה, הדיבור הוא הבחינה העליונה, ו'ברית קודש' היא הבחינה התחתונה והגשמית יותר. בלשונו של דוד המלך נאמר 'מתג ורסן עדיו לבלום', בלימת הסוס היא בפיו, כפי שמבארים רוב המפרשים. גם את הפסוק 'תולה ארץ על בלימה' דרשו חז"ל (חולין פט.) שאין העולם מתקיים אלא על מי שכולם עצמו בשעת מריבה, והיינו גם מילה במובן של דיבור. אמנם, יש מפרשים שביארו ש'בולם עצמו' הכוונה היא ל'אף' (מצד 'חרון אפו') אולם רש"י ועוד ראשונים ביארו שהכוונה היא למי שכולם את פיו, ונמצא שגם בלימת הסוס וגם קיום העולם הם דוקא ב'פה', מקום כח הדיבור ויציאת ה'מילה'.

בלימת פיו נעשית ע"י שקופץ את שפתיו ומכניסן פנימה, כמו שנתבאר לעיל בעניין 'פיו בלום'. הכנסת הדבר פנימה היא בחינת 'בל', וזה נעשה על ידי האות מ' שבאותיות השפתיים, ולכך קרוב שורש 'בלם' לשורש 'בלע', שהרי גם בבליעה נכנס הדבר כלפי פנים). כשבלעם בא לקלל את ישראל הקב"ה

פעולותיו" (גבורות ה' פכ"ה), וזוהי תמצית האמונה של כלל ישראל.

לפי"ז הפנימיות של כל דבר היא במדרגת 'בלימה', והיינו שתוכנו הפנימי השורשי של כל נברא הוא 'בלי-מה', אין לו מהות, וכל מה שאפשר לומר עליו הוא שמאירה בו הארת האין סוף שאין לה מהות, וחיצוניות הדבר היא 'בלם', שהרי היא מעמידה ומגדירה את אותו 'אור אין סוף' שלא יפרוץ החוצה ויכלה את החומר עצמו. נמצא ש'בלם' ו'בלימה' הם דבר והיפוכו, ה'בלם' עוצר את אותה הפנימיות מלפרוץ, וה'בלימה' היא הפנימיות עצמה. ומכיוון שמתחילה היתה כל הבריה כולה אורו הפשוט, הרי שהפנימיות של כל נברא מבקשת לפרוץ למדרגתה הראשונה, שהיה אור אין סוף מתפשט בכל הבריה, וכח ה'בלם' החיצוני מונע מהנקודה הפנימית לחזור למקומה הראשון.

ביאורים נוספים ב'בלם'

עד עתה התבארה המילה 'בלם' באופן של 'עצר' (וישנה משמעות נוספת בבלם והיא שהגדרת בלם היא 'העלים' או 'כיסה').

בערוך (ערך בלם) מבואר ש'בלם' הוא 'בעט', ולפי"ז אותה המילה משמשת לדבר והיפוכו, שהרי 'עצר' פירושו להשאיר את הדבר סגור, בעוד ש'בעט' פירושו להוציא את הדבר החוצה למרחק. רבותינו הראשונים והאחרונים לא עמדו על סתירה זו שעולה מדברי הערוך, ושיטת שאר הראשונים ש'בלימה' היא 'הפסקה' או 'הגבלה'.

מכל מקום, לשיטת הערוך מתברר דבר נפלא מאוד. הרי כבר נתבאר לעיל שהכח הפנימי שואף להתפשט ולחזור אל מקומו הראשון, והכח החיצוני עוצר ומגביל את ההתפשטות הנ"ל. אם כן הכח החיצוני הוא 'עוצר', בעוד שהכח הפנימי 'בועט' למרחוק ושואף להתפשט, נמצא שב' הביאורים ב'בלם' הם הם הכח הפנימי והחיצוני שבבלימה.

הדבר הוא ש'אות ברית קודש' התארך, כלומר, במקום בו היה צריך כיסוי ועצירה, היה במקום זה גילוי והתפשטות.²

אבל הוא בא עליה קודם זמנו, שורש בבחינת זמן (כך מבואר באריז"ל).

כל המעשים האלו גלגלו לכך שאדה"ר אכל מעץ הדעת, ולא נשמר ונמנע מאכילתו עד לשבת קודש [שאו היה זמן אכילת עץ הדעת, כמבואר בחז"ל (בר"ר כא, ז)]. אכילה שלא בזמנה היא 'מי שאחזו בולמוס', והיינו שבמקום שכח האכילה יהיה 'בלום', היה אדה"ר תחת בחינת 'בולמוס', שהיא 'בלם ובלע' כאמור לעיל.

בלימה בסוס ופרד

לפי"ז יתפרש עומק חדש בדברי דוד המלך, אדה"ר התפשט במקום שהיה צריך לבלום, הן ביחס לביאתו על חוה והן ביחס לאכילת עץ הדעת. אשר על כן, אמר דוד המלך 'אל תהיו כסוס כפרד אין הבין', הסוס הוא המשפיע השפעה גדולה, וכמו שאמרו על מצרים "זרמת סוסים זרמתם" (יחזקאל כג, כ), ולעומתו הפרד אינו מוליד כלל, ואין לו דרך להמשיך את השפעתו. נמצא ש'סוס' הוא בחינת ההתפשטות שב'בלימה', כדברי הערוך ש'בלם' קרוב ל'בעט', ו'פרד' היינו בחינת העצירה שבבלם, ועל כן נקרא 'פרד' מלשון 'פירודא', דהיינו שיש בו מחיצה שמפרידה ואינה נותנת לו להתפשט.

"אל תהיו כסוס כפרד אין הבין ממתג ורסן עדיו לבלום", 'רסן' באופן כללי הוא דבר שכולם ועוצר את הבהמה, אך 'מתג' הוא דבר שיש לעמוד על עניינו, ומלשון הפסוק נראה שה'מתג' שייך יותר ל'סוס' וה'רסן' ל'פרד'. תפקידם של שני החפצים הללו הוא 'עדיו לבלום', 'עדיו' קרוב לשורש 'ידע'. הפסוק מעמיד את צורת ה'בלימה' של 'סוס ופרד',

'בלם' את דיבורו, וזאת על ידי שהדיבור 'נשאר' בתוך פיו ונבלע, זאת ההגדרה של 'כולם פיו', שעוצר עצמו מלדבר ו'כולע' את מה שרצה להוציא.

מקום ה'בלימה' באדם

אמרו חז"ל (ס"א, ח): "עשר ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר, ואם רץ פיך לדבר ולבך להרהר, שוב למקום, שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב, ועל דבר זה נכרתה ברית". כאשר הלב רץ להרהר, הפה רץ לדבר, ועל כן יש 'לבלום' את הפה, ואף את הלב מלהרהר. אם אדם לא מדבר בלבד, הרי שיש מחיצה מכל צדדיו, אולם סוף כל סוף הדיבור הוא 'על שפתיו' של האדם, בבחינת אותיות 'בומ"פ', ויש פתח לדיבור לצאת. אולם כשהשפתיים בלומות ונכנסות פנימה, יש מחיצה גמורה, ואין הדיבור יכול לצאת החוצה כלל, והיינו 'מתג ורסן' בבחינת המילה העליונה במדרגת הפה.

ב'מילה התחתונה' מתגלה מציאות הבלימה התחתונה, במדרגת 'אות ברית קודש'. הרי שורש כל חטא אדם הראשון הוא במה שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא (שבת קמז), והסיבה שבאו לכלל חטא היא כמבואר (בר"ר יח, 1) משום שראה נחש את אדם וחווה עסוקים בתשמיש ונתקנא בהם. יש כאן ב' בלימות שהיו צריכות להיעשות ולא נעשו, אדם וחווה היו צריכים להצניע עצמם ולא לשמש לעיני הנחש בצורה של 'התפשטות' ללא כיסוי ומגבלה, ואת ביאתו של הנחש על חוה היה צריך גם כן לעצור. נמצא ששורש מציאות הבלימה שהיתה צריכה להתגלות אצל אדה"ר היא בבחינת 'עצירה' של החיבור.

² כל בלימה היא עצירת דבר פנימי שרוצה לחזור לטבעו הראשון, וטבעו הראשון של הנחש שמחמתו היה אמור לבוא על חוה (חז"ל) "מן מושך בלתי חסר חיות" שכל פה שרוצה להיכנס פנימה.

דוגמא ברורה לתוספת והתפשטות שהיא מצד התיקון היא 'הידור מצוה', עליה אמרו בגמרא (ב"ק ט:): ש"הידור מצוה עד שליש". לכל אדם יש 'גבול' להוצאת הממון עבור מצוה מסוימת, על מנת להדר במצוה צריך להוסיף עד שליש מהדמים. המקור להידור מצוה הוא מהפס' "זה א-לי ואנוהו" (שמות טו, ב), "התנאה לפניו במצוות; עשה טלית נאה וכו'". התוספת יכולה להיות בגודל או ביופי, אולם כל תוספת הידור ונוי אין בה 'בל תוסיף', וכגון מה שאמרו (ביכורים ג, ט) שהיו מעטרים את הביכורים כשמעלים אותם לירושלים, כמו שאמרו בגמרא (ב"ק) שהיו מצפים את קרני השור בזהב. תוספת כזו היא בבחינת תיקון דיוסף, יוסף לשון הוספה דתיקון, והנוי היה בדרך של תכשיט.

"ויאמר אליהם אהרן פרקו נזמי הזהב אשר באוזני נשיכם, בניכם ובנותיכם והביאו אלי" (שמות לב, ב), העגל הוא יצירה של חטא ששורשה בתכשיטים, אולם במקום להישאר במדרגת 'תכשיט' שאיננו חלק מגוף הדבר, הפכו התכשיטים להיות גוף הדבר עצמו. כשדבר שיוצא מהגבול הופך להיות דבר בפני עצמו זוהי התפשטות דקלקול, זוהי בחינת 'בלימה' של יציאה חוץ לגבול, וזהו שורש הקלקול שמתגלה בעגל.

שורש בלם והבלגה

איתא בחז"ל שהקב"ה אמר לעם ישראל "היו נכונים ליום השלישי" (שמות יט, יא), ומשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו, והסכימה שכינה לדעתו, ולא ירדה עד שעבר היום הנוסף (שבת פז.), מה שהסכימה שכינה היינו בבחינת 'הכל צפוי והרשות נתונה'. התוספת הזו הייתה בבחינת 'עדי לבלום', וזהו שורש הנפילה שחזרו לקלקול דעץ הדעת. ג' הימים הללו נקראים ג' ימי ההגבלה, 'גבול' מלשון 'בלג', הבלגה, א"כ כשמוסיפים על ההגבלה יש בזה בחינה של 'בלם' ושל 'התפשטות'. מחז גיסא

אלא שהם מגיעים מצד הקלקול, דהיינו, הסוס מתפשט מעבר לגבולותיו הנכונים, דהיינו התפשטות דקלקול, וכמאמר הכתוב 'זרמת סוסים זרמתם', ופרד אינו מוליד, שזהו 'בלם' דקלקול, שהרי אי הולדה היא ודאי קלקול. ועל כך אמר הפסוק "אל תהיו כסוס וכו' לבלום לכל קרוב אליך", דהיינו שצד התיקון צריך להיות היפך שני הכוחות הללו, ויתבאר עוד בסמוך.

"דרש רבי סימאי: בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום. שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" (שבת פח.).

חזינו בזה שהתכשיט שעם ישראל זכה בו נקרא 'עדי', ופירושו ביחס לנידוד"ד הוא שלכל אדם יש גבול, ואת הגבול הזה אסור לו לעבור, 'כסוס כפרד אין הבין'. אולם מאידך האדם יכול להתפשט באופן של תיקון, וזהו 'עדי' שהוא תכשיט. כל תכשיט הוא 'התפשטות' של האדם, שהרי איננו חלק מאיבריו, אלא נוסף לו. אין תכשיט ל'איברים הפנימיים' של האדם, משום שכל עניינו של תכשיט הוא הרחבה כלפי חוץ. נאמר לגבי טומאת מדין שתכשיט שנמצא במקום בית הסתרים איננו תכשיט, תכשיט של בית הסתרים זהו 'כומז', כאן מקום זימה, וזהו מקום היציאה כלפי חוץ. תכשיט של מעלה זהו גילוי של יציאה לחוץ דתיקון, ותכשיט של מטה זהו יציאה לחוץ דקלקול.

תכשיט עיקרו 'גילוי', אם כן, התכשיט תמיד מונח במקום הגבול של הדבר, והתכשיט עצמו הוא תוספת ויציאה מהגבול עצמו. מעתה, אם התוספת היא מצד הקלקול הרי שיש כאן גילוי של 'בל תוסיף', ואם גרעו מהגבול ובלמו את התרחבותו שלא כדין הרי זה 'בל תגרע', ושניהם שייכים בשורשם ל'בלימה', הכוללת גם התפשטות וגם עצירה, כמשנ"ת.

נוסף בתוך האותיות עצמם מדין האותיות צורתם מ'וס'. מהלך נוסף מדין ה' מוצאות אותיות השפתיים שהם אותיות הבו"פ הם אותיות החתימה. אלו שלוש מהלכים של כוח הסוף שבאותיות, א. מנצפ"ך, ב. ס-ס, ג. אותיות השפתיים.

נמצא שכשהקב"ה מדבר, פנימיות הדיבור היא אור אין סוף, ובחיצוניות הדיבור הוא 'אותיות', שהן הגבלה של המציאות. בהקבלה לב' כוחות בלימה, הכח הפנימי הוא כח של התפשטות, והחיצוניות מגבילה את אותו הכח הפנימי. כשהקב"ה מדבר זה בבחינת "קולו שמענו מן השמים", ועומק עניין 'מן השמים' אינו גילוי יתברך בלבד, אלא גילוי של שתי תכונות הפוכות, כמו השמים שהם 'אש ומים', שהרי בדיבור מתגלה 'נפש חיה' שהיא 'רוח ממללא' (לשון התרגום בראשית ב, ז למילים 'נפש חיה'), ורוח זו מתחברת ומתקשרת בתוך גוף גשמי, וכדברי הרמ"א (שו"ע ו, א) שעל מופת זה של חיבור גשמי ורוחני מברכים "מפליא לעשות". הרי שדיבורו יתברך כולל ב' הפכים, מצד ההתפשטות הוא 'אור אין סוף', והגילוי בחיצוניות הוא באותיות בעלות גבול. כעין עניין זה מצינו שמצד האמת נאמר "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" (מלכים א ח, כא), ומאידך בגילוי בעולם התחתון היה יכול לצמצם שכינתו בין ב' בדי הארון (ילקו"ש רמז ה). **מריבה** עניינה פירוד ופילוג, ללא התכללות ההפכים. בשעת מריבה כל דיבור מגדיל ומעצים את המריבה, ועל כן הוא חורבן העולם, שהרי בהיעדר הכללות אין קיום למציאות הבריאה. לכך נאמר 'תולה ארץ על בלימה' שהעולם מתקיים על מי שבולם את פיו בשעת מריבה, מי שנמנע מדיבור של קלקול, דיבור שמפריד בין הדבקים, הוא מקיים את העולם ע"י הימנעות מפירוד ההכללות. דיבור

משה רבינו הוסיף על ההגבלה, ומצד התוספת של היום הנוסף יש בזה בחינה של 'כל תוסיף', ומצד ההגבלה יש בזה בחינה של 'כל תגרע', וזהו שורש דבלימה דחטא העגל.³

הקב"ה תולה ארץ על בלימה על 'מי שבולם את פיו בשעת מריבה', כדברי הגמרא. נתבונן, בריאת העולם היתה ב'עשרה מאמרות' (אבות ה, א) והיא כולה מתקיימת על מציאות של דיבור, כמ"ש (תהלים לג, ו): "בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", והקב"ה 'מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית', ומכיוון שהבראה כולה תלויה בדיבור, ראוי לכאורה שמצד מעשי האדם היא תתקיים על מי שמקיים בעצמו "לעסוק בדברי תורה", וכציווי התורה "ודברת בם" (דברים ו, ז), המילה 'בם' גנוזה וכלולה במילה 'בלם'. וכך גם מבואר בנביא ירמיהו (לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", דהיינו שבלי עסק התורה אין העולם יכול להתקיים אפילו רגע אחד (וכמו שהאריך בזה בנפח"ח ד, יא). אבל בחז"ל מתבאר שהעולם מתקיים דוקא על מי שלא מדבר, על מי ש'בולם' את פיו בשעת מריבה.

אמנם, כבר אמרו חז"ל (תגינה יב) ש'שמים' נוטריקון שם אש ומים, דהיינו שדיבור ה' הניצב בשמים כולל בתוכו את ההפכים והסתירות, מחד גיסא נאמר בגמ' (שבת קה.) ש'אנכי' הוא נוטריקון של 'אנא נפשי כתיבית יהבית', וכך אמרו על הפסוק (שה"ש ה, ו) "נפשי יצאה בדברו" שבכל דיבור ודיבור היתה נשמת ישראל יוצאת, וחזרה בטל של תחיה. בדיבור התגלה אור אין סוף, שהוא כביכול 'נפשו' של המדבר, כמ"ש 'מאן דנפח מדיליה נפח'. אבל הדיבור עצמו הוא אותיות מהם האותיות כולם, ואיזה אותיות בעיקר הם האותיות המגבילות, כמה מהלכים שלושה או שניים, מהלך אחד בסדר האותיות זה בבחינת מנצפ"ך. מהלך

³ כמובן שאין כאן איסור ממש של כל תוסיף, שהרי הוא לא עשה כן עד שהסכימה שכינה עמו. כאן מדובר על בחינה של כל תוסיף, ואין כאן איסור כלל וכלל.

שהרי היא עומדת 'על בלי-מה', בלי מהות, וכשאינן מהות אפשר להתחבר לדבר אחר.

השמים מצד טבעם מתרחבים והולכים, שהרי הם 'אש ומים', וכשאינן כח מנגד אין מניעה מהדבר להתפשט עוד ועוד. ה'ארץ', לעומת זאת, היא 'ארץ-רץ', 'רץ' אותיות 'צר' והמציאות של הארץ כולה בצמצום. בהגדרה בהירה, 'שמים' יסודם התפשטות, ו'ארץ' יסודה צמצום. אם כן, חיבור שמים וארץ הוא חיבור של ב' צורות הפוכות, ב' מהויות סותרות, ועל כן 'תולה ארץ על בלימה' - הקב"ה תולה את מדרגת 'בלם' 'בין שמים וארץ', את הארץ הוא מצמצם, ולשמים הוא מאפשר להתפשט, וכאמור לעיל ש'בלם' משמש בב' תכונות הפוכות, התפשטות מצד התכונה הפנימית, וצמצום מצד התכונה החיצונית. זה עומק המדרגה של 'תולה ארץ על בלימה'.

השותק בשעת מריבה, מלבד מה שהוא 'אינו מדבר' יש בו כוח של 'בלי-מה' שמחמתו הוא יכול לשתוק, כוח שמשים את האדם בלי מהות, הוא משים עצמו כאין בחינת 'נחננו מה' שנאמרה אצל משה ואהרן, רק מחמת היותו 'בלי מהות' יכול הוא שלא להתעבר על הריב. ביתר דקות, ישנה בחינה של "איזה הוא גיבור הכובש את 'צרו'" (אבות ד, א), ה'גיבור' רוצה להגיב, אלא שהוא מתגבר על רצונו ושותק למרות הכל. אבל זו לא מדרגת 'תולה ארץ על בלימה', ה'בולם' שם את עצמו כמי שאינו, וממילא הוא כלל אינו רוצה להגיב ולענות בשעת מריבה.

'בלם-אלם'

בעומק, האות לפני ב' היא א', 'לפני' ה'בלם' נמצא ה'אלם', כי אלם 'בולם את פיו' ואינו מדבר. אמנם ישנו חילוק מהותי בין 'בלם' ל'אילם', שכן הבולם את פיו יכול לדבר ואף על פי כן הוא מתגבר ובולם את עצמו, ואילו האילם חסר כל כח דיבור, ואינו יכול לדבר גם אם ירצה. אבל בעומק, האילם נמצא בנקודת

שעליו העולם יכול להתקיים הוא רק דיבור של חיבור, לא של מריבה.

'תולה ארץ על בלימה'

הזכרנו שהפסוק אומר 'תולה ארץ על בלימה', ודרשו חז"ל שהעולם עומד על מי שבולם עצמו בשעת מריבה. אמנם, בפסוק נאמר 'תולה' ארץ, ומשמע שאף שיש אנשים שבולמים את פיהם, העולם לא מתקיים לגמרי אלא הוא רק במדרגת 'תלוי', כמו "בינוניים תלויים ועומדים" (ר"ה טז).

הנה, דוד המלך אומר בתהילים "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהילים קטו טז), כלומר יש ב' רשויות שונות, רשות גבוה ורשות הדיוט, וא"כ לכאורה היתה צריכה הארץ להיות 'ההיפך הגמור' מהשמים, אולם הקב"ה 'תלה' את הארץ, באופן שהיא לא 'לגמרי ארץ', אלא בבחינת 'בינוני תלוי ועומד'. תליית הארץ העמידה אותה במקום החיבור של השמים והארץ.

בעומק, כל דבר שיש לו מהות לא יכולה להיות לו מהות נוספת, שהרי אין ב' מלכים משמשים בכתר אחד, ולא יתכן שלאותו הנברא יהיו ב' מהויות שונות. אמנם אצל משה ואהרן נאמר "נחננו מה" (שמות טז, ז), והאריכו רבותינו בסוד הביטול, שהוא סוד ה'מה'. בערכין דידן, כבר הובא לעיל ש'בלימה' פירושו 'בלי-מה' דהיינו בלי מהות, כי במקום בו מתקיים 'בלי-מה' שאין מהות פנימית לדבר, יכול להיות חיבור בין ב' דברים שונים, שכן בנקודת החיבור של 'בלימה' אין משמעות למהות שלהם, והיא מבוטלת ועומדת.

זהו סוד 'תולה ארץ', משום שמצד עצמה ודאי שיש לה מקום, 'אר-רץ', דהיינו שה'ארץ' היא 'ארוכה' (א"ר), אלא שאם תעמוד הארץ לעצמה, נמצאו השמים והארץ ב' צורות שהן גם ב' צורות זו לזו, ב' צורות המכחישות זו את זו. אשר על כן הקב"ה 'תולה ארץ' ועושה את מקומה 'בין לבין', ובזה יש לה חיבור לשמים,

¹ עיין בזה בשיעור בעניין ד' יסודות בחינת מים שבכינה.

הפכים שמתכללים למציאות אחת, 'והן בלי מהות' היא מדרגה שלמעלה מ'שמי השמים', משום שכשאין מהות אין גם הפכים, וזה שורש ההארה שנקראת 'בלימה'.

א"כ, כשאמרו (ספר יצירה א, ב) "עשר ספירות בלי מה" ביאור הדברים הוא שאין לספירות מהות, שהרי את המהות של הקב"ה עצמו אי אפשר להשיג. אמנם, מכיוון שכל הבריאה כולה נוצרת ומונהגת מכח אותן 'ספירות', מתברר שבעומק גם לנבראים אין מהות שניתנת להשגה.

נסכם, 'ארץ' היא מקום הצמצום, וממילא גם מקום ה'מריבה', ה'שמים' הם כללות ההפכים, ו'שמי השמים' הם הכח שמחמתו יכולים ההפכים להתכלל. למעלה לכך עומדת מדרגת 'בלי-מה' שעניינה בלי מהות. אולם בחינת 'בלימה-בלם' נאמרה על הארץ, 'תולה ארץ על בלימה'. העומק שמתגלה ב'בלם' שבבריאה הוא שהקב"ה ברא את עולמו בעשרה מאמרות. הבחינה העליונה של סדר הבריאה הוא 'שתיקה-דיבור-שתיקה' וחוזר חלילה, וגם במתן תורה מצינו לשון שתיקה, "ארץ יראה ושקטה" (תהלים עז, ט), ומתוך אותה שתיקה יוצא הדיבור של 'ה' הדברות. קיומה ועמידתה של הארץ היא מכח 'בולם פיו' מכח שתיקה ולא מכח דיבור. המושכל הפשוט הוא שהמקיים של הבריאה הוא 'ודברת בס', אולם חז"ל העמידו את נקודת הקיום אצל השותק, שתיקה שקדמה לדיבור שגבוהה ממנה.

אמירת שלום בשבת

ידועים דברי הירושלמי שהקב"ה ברא את עולמו ב'דיבור' ו'עשיה', וביום השבת שבת הקב"ה גם מעשיה וגם מדיבור. כנגד שביתת הבורא מעשיה נאסרו לעם ישראל ל"ט מלאכות, ומכח שביתת הדיבור נאסר דיבור של חול בשבת, כדברי הגמ' (שבת קיג): "שלא יהיה דיבורך בשבת כדיבורך בחול", עד שאמרו "בקושי התירו אמירת שלום בשבת" (ירושלמי שבת טו, ג). לכאורה דיבור של חול נאסר

ה'בלם', שהרי כח הדיבור שלו הוא אינו, וכשם שה'בולם פיו' צריך לשים עצמו כמי שאינו, כך גם ה'אילים' הוא מי שאין בו כח הדיבור.

א"כ שורש מציאות הבלימה הוא לעצור את הדבר ממקום התפשטותו, ואז גם מתגלה בו השורש שלמעלה ממציאות המהות, שהיא מציאות של קיום. הזכרנו ש'בלם' ר"ת 'מי לי בשמים', בפשטות הכוונה ש"השמים שמים לה" וממילא אין לבני אדם אחיזה במדרגת 'שמים', אולם מאידך השמים הם גם לא מקומו של הבורא, שהרי נאמר 'השמים ושמי השמים לא יכלכלוך'. נמצא שמחד גיסא השמים הם מקום מושבו של הקב"ה, בעוד שהארץ היא מקום מצומצם לקיומם של בני אדם, ומאידך השמים הם אינם מקומו של הקב"ה, שאינם יכולים לכלכלו.

מדרגת 'מי לי בשמים' היא שהשמים שהם 'אש ומים' הם אינם 'אחדות' של ב' ניגודים, אלא 'כללות' של ב' הפכים, ועל אף שהם סותרים זה את זה יש מציאות בה הם מתכללים. לפי זה אפשר להבין שעל אף שבשמים ישנה התכללות של הניגודים, בכל אופן סוף כל סוף יש שם ב' הפכים, מעל לכח 'שמים' ישנם 'שמי השמים', שהם הכח הכולל את ב' הניגודים שבשמים, הכח מחמתו יכולים אש ומים להצטרף ולהתכלל בשמים. אולם גם 'שמי השמים' לא יכלכלו את הקב"ה, משום שמדרגת 'בלי-מה' הוא למעלה מ'שמי השמים'. התכללות של הפכים עניינה גילוי של הפכים שאינם מתנגדים זה לזה, אלא מתכללים זה בזה. אולם 'בלי מהות' פירושו שאין כל מציאות של 'מהות', וממילא לא שייך כלל לומר 'הפכים', ואין כל צורך לכלול אותם יחד. אור אין סוף הוא מעל ל'שמי השמים', משום שהוא פשוט בתכלית.

נתבאר עד השתא ב' מהלכים במהות 'בלימה', וב' בחינות של בלם, המדרגה הפנימית היא התפשטות, והחיצונית היא צמצום והגבלה, או מדרגה של 'בלי-מה', בלי מהות. ב' בחינות של 'בלם' הן 'שמי השמים',

שלמויות' (מו"נ א, מו). אחד משמותיו של הקב"ה הוא 'שלוש', אולם יש לו שמות נוספים, וזאת משום שהקב"ה הוא רחום וחנן אך גם תקיף ובעל מלחמות. ה'שלוש' הוא זה שמשלים וכולל את כל התכונות כולן, אולם זוהי בחינה תחתונה בהשגת שלמותו יתברך, אלא שלם גמור שאין מחשבת האדם תופסת, וזה מדרגת 'שלם שמעל לשלוש'. עצם היותו למעלה מההשגת הנבראים היא בחינת 'כלי-מה' שאין בו מהות. בא"ת ב"ש 'בלם' הוא 'שלם', ובהתאם לכך 'בלום' הוא 'שלוש', ואלו ב' מדרגות זו לפני זו.

נמצינו למדים ש'ארץ' היא מציאות ההפכים, 'שמים' הם מקום התכללות ההפכים, ו'שמי השמים' זהו כח ההתכללות של הכוחות ההפכיים, ולמעלה מכך עומדת מדרגת השלם. הארץ היא 'מקום הפכים', ובין ההפכים נוצרת סתירה, ועל זה אנו מבקשים בכל יום 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל', דהיינו, שאותה התכללות שמתרחשת בשמים תתרחש גם בארץ, כמו שהתגלה במתן תורה 'הרכין שמים לארץ' (ילקו"ש שמואל ב רמז קנח).

בתוך בחינת התורה יש ב' דרגות, תורת אמת ותורת שלום. 'תורת אמת' היא תורתו של משה רבינו, ו'תורת שלום' היא תורתו של אהרן הכהן.⁹ שורש הדבר בתחתונים נעשה אצל אברהם אבינו שהגיעו אליו ג' מלאכי השרת, גבריאל, מיכאל ורפאל, וכשבאו יחד היתה בזה בחינת 'עושה שלום במרומיו' אצל מלאכי השרת, 'הוא יעשה שלום עלינו' שכן באו כאחד אל אברהם אבינו.

תכלית הבריאה איננה 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', אלא לזכות ולהתעלות לעולם שהוא 'שלם', שאין בו שום פירוד והפכיות. העולם נברא בעשר ספירות בלימה, ותכלית הבריאה היא לגלות את הנקודה הפנימית של 'בלימה' שעניינה 'בלי

משום שדיבור של חול הוא סתירה לקדושת השבת, אולם מכיוון ש'דיבור בחפצי שמים' מותר והוא אף מצוה, היה לכאורה ראוי להתיר לכתחילה לומר 'שלוש', שהרי זוהי מדרגתה של השבת, 'שבת שלום', בבחינת 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו'.

ההיתר לומר שלום הוא משום שיש גילוי למדרגת השלום בעולם, בהתגלות ההפכים וכלליותם, וזו גופא הגדרתה של מנוחה. כך אנו מוצאים במגילת אסתר שלאחר שהיהודים לחמו כנגד העומדים עליהם ונחו מאויביהם, הם שלחו "דברי שלום ואמת" (אסתר ט, ל). יתר על כן, בשבת קודש ישנה מדרגה גבוהה יותר, והיא הבחינה שלמעלה מהתכללות ההפכים, גבוהה מ'שמי השמים', והיא 'אור שבת קודש', שהוא למעלה ממדרגת השלום, משום שכשאר הפכים גם אין ביניהם מלחמה, ולא צריך לעשות ביניהם שלום, לכך נאמר בירושלמי שבקושי התירו לומר שלום בשבת.

איתא בחז"ל (בר"י ט, ט): "מה היה העולם חסר, מנוחה, באה שבת באה מנוחה". עד שבאה שבת היה העולם חסר, ורק כשבאה שבת נעשה העולם שלם, אולם שלימות זו נעשתה בשתיקה ולא ע"י דיבור. כל הבריאה כולה נעשתה על ידי 'ויאמר', 'ויעש', אולם השבת היא בשביתה, ולכן בקושי התירו לומר שלום. זהו דבר מבהיל, שכל כנסת ישראל נוהגים לברך איש את רעהו ב'שבת שלום', אולם מדרגת השבת היא כל כך גבוהה, שהיא אפילו מעל לשלום.

השלום והשלם

למעלה ממדרגת השלום יש את מדרגת השלם. החילוק בין שלום לשלם הוא שאצל ה'שלם' אין צורך לעשות שלום, שהרי הוא אחד. שלום הוא יצירת שלימות בין ניגודים, אך 'שלם' הוא חסר כל ניגוד. אחת ההגדרות של הבורא יתברך שמו היא 'שלם בכל מיני

⁹ עניין זה לא התבאר כאן, ועיין באריכות גדולה בשיעור ב-ל בלימה, שם התבאר ב' דרגות אלו בהרחבה גדולה.

בתחילה היה משה רבינו 'כבד פה וכבד לשון', ובמתן תורה זכה והיה דיבורו כראוי. מדרגת 'מגמגם' קרובה למדרגת 'אלם', שכן לאלם אין כלל כח דיבור, ואצל המגמגם ג"כ כח הדיבור לוקה בחסר. כשביקש הקב"ה לשלוח את משה לגאול את ישראל, אמר לו הקב"ה (שמות ד, יא): "מי שם פה לאדם או מי ישום אילם". כמו שהוזכר לעיל 'אלם' הוא לפני 'בלם', שכן א' קודמת לב', ולפי"ז משה רבינו עצמו הוא במדרגת 'בלם'.

ידועים דברי חז"ל שבמתן תורה נתרפאו כל החולים. שורש הדבר בפרטות הוא אצל משה רבינו, שהרי קודם מתן תורה היתה שתיקה, 'ארץ יראה ושקטה', אם כן, קודם הדיבור הראשון משה רבינו נתרפא, ועדיין לא היה דיבור כלל. נמצא שמשה רבינו היה מגמגם, ולאחר מכן היה 'אילם', ואז התחיל להיות דיבורו בריא ושלם, זהו התיקון וההארה של הדיבור. במתן תורה נאמר "משה ידבר והאלוקים יענהו בקול" (שמות יט, יט), ודרשו חז"ל (במדב"ר יד, ג): "בקולו של משה היה מדבר", וא"כ גם במתן תורה היה משה רבינו 'אילם' מצד עצמו, אלא ש"שכינה מדברת מתוך גרונו" (ספרי מטות ל, ב), ונמצא שבכל פעם שהתגלה אצל משה רבינו 'דיבור' היה זה 'דבר ה' ממשי ולא דיבור שלו עצמו, זהו כח הדיבור העליון.

למשנ"ת השתא משה רבינו דבק כל ימיו בבחינת 'בלימה', שהיא עצירת הדיבור, וכל דיבורו היה 'דיבור עליון'. אמרו חז"ל שמשה רבינו היה בגובה 'אמות (ברכות נד,): 'אמות' מלשון 'אמת מידה', ואצל משה רבינו היתה המידה 'כנגד' הספירות. 'מידה' היא גילוי של הדבר, שהרי צורתו מגלה מהו, אצל משה רבינו היתה המידה 'כנגד' ספירות בלימה, משום שזו היתה מידתו, 'בלי-מה', בלי מהות, הארת האור שהוא למעלה מכל ה'שלום' וה'התכללות', וזוהי מדרגת 'ונחנו מה'.

מהות'. בעולם התחתון זו מדרגת משה רבינו ע"ה, וכמו שיתבאר.

תורת משה ותורת אהרן - כלליות ושלמות

הזכרנו לעיל שמשה ואהרן חלוקים במדרגתם, משה רבינו הוא "תורת אמת היתה בפיהו", (מלאכי ב, ו), בעוד שאהרן הכהן הוא "אוהב שלום ורודף שלום", אולם משה רבינו הוא זה שהוריד את התורה מהשמים לארץ, והוא היה גילוי ה'שלם' בעולם. משה ואהרן אמרו על עצמם 'ונחנו מה', מדרגת 'מה' כתובה בתוך שמו של משה רבינו, 'מה-ש'.

נמצא שבחינוניות הבריאה משה רבינו הוא 'תורת אמת' ואהרן הוא 'תורת שלום', ומצד בחינה זו מדרגת אהרן גבוהה ממדרגת משה, שהרי ה'שלום' הוא מעל ל'אמת'. אולם בשורש הבריאה משה רבינו הוא 'תורה שלמה' ולא 'תורת שלום', וא"כ מדרגתו היא מעל למדרגת אהרן. כך גם עיקר בחינת 'ונחנו מה' התגלתה אצל משה רבינו, והוא גילוי כח ה'בלם' שבפנימיותו, כלומר התפשטות של אור אין סוף.

המילה 'בלם' בגי' היא ע"ב, בגי' חסד. ההגדרה הפשוטה בזה היא כלשון הפסוק "כי אמרתי עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג), ואת מידת החסד גילה אברהם אבינו בהכנסת האורחים ידיה. נמצא שמידתו של אברהם היא 'בלם'. אמנם מדרגת משה רבינו איננה 'חסד', אלא אצלו נאמר "הנה אנכי בא אליך בעב הענן", 'עב' הוא ג"כ בגי' 'בלם', וזו הבחינה העליונה של 'בלם'.

ר"ע נקרא בחז"ל (גיטין יז,): "אוצר בלום" (הבהרה: כאמור לעיל - 'שלום' בא"ת ב"ש), ואיתא בחז"ל שכשראה משה רבינו את דינו של רבי עקיבא אמר "זו תורה וזו שכרה", והשיבו הקב"ה "שתוק, כך עלה במחשבה לפני" (מנחות כט,). 'שתוק' פירושו 'כולם פיו', ביחס לדינו של 'אוצר בלום' דייקא אמר הקב"ה למשה רבינו שיקיים את מדרגת 'כולם את פיו'.

תיקון הדיבור והשתיקה

אצל משה רבינו היו שלימות הדיבור והשתיקה, דיבורו היה דיבור עליון, ושתיקה משום שבו נתקיים 'מי שבולם פיו בשעת מריבה', ולא משום שהוא מתאפק, אלא משום שמתוך מדרגת הביטול שלו, מתוך 'בלי-מהות', אין כלל רצון לדבר, וזו מדרגת 'תולה ארץ על בלימה' האמורה לעיל.

משה רבינו הוריד שני דברים, את התורה ואת כתיבתה. ולא זו בלבד, אלא ש"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש" נמסר גם למשה רבינו. אולם יכול לכתוב, אם כן מצד עצם כתיבת התורה היה משה רבינו כותב מתוך שתיקה. הזכרנו את דברי חז"ל שכשראה מרע"ה את ר"ע דורש לא נחה דעתו עד שאמר ר"ע "הלכה למשה מסיני" (מנחות שם), ויש לבאר מדוע מרע"ה לא אמר את החידושי התורה הללו בעצמו, יש שביארו שמה רבינו קיבל את כל הכללים אך לא את הפרטים. אבל לערכין דידן אפשר לומר בזה מהלך נוסף, כשנאמר שנמסר למשה רבינו כל מה שעתיד 'תלמיד ותיק' לחדש, כוונת הדברים שכל החידושים הללו כתובים בתוך השתיקה של משה רבינו. כל התורה של כל לומדי התורה היא בבחינת 'ודברת בם', והם הם הדיבורים של 'אם לא בריתי יומם ולילה'. אולם מדרגת משה רבינו היא מעבר לכלל הדיבורים כולם, מדרגת משה רבינו היא 'בלימה' דהיינו שתיקה, ושורש כל החידושים הוא מתוך השתיקה של משה רבינו, שכוללת את כלליות התורה במדרגה הגבוהה ביותר.

שלימות ההארה של מדרגת ה'בלם' היא שחיצוניותו 'עצירה' ופנימיותו 'אור אין סוף מתפשט'. האחד מתגלה כדיבור אותיות בעלות צורה וגבול, והשני כשתיקה אור אין סוף. תיקון כח הדיבור כולל את כל ההפכים, שורש הדיבור הוא 'מן השמים השמעת את קולך', ששם 'שמים ושמי השמים', אלו ההפכים (אש ומים) וכללות ההפכים. למעלה מכך יש גילוי של בלימה בבחינת בלי מהות.

תיקון הארץ שאותה 'נתן לבני אדם' הוא על ידי 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', והמדרגה העליונה יותר היא גילוי הנקודה הפנימית 'בלי מהות', וזו מדרגת משה רבינו. בלשון רבותינו הוא "מה פשפשת, מה מצאת, הכל סתום כבקמייטא" (זוה"ק הקדמה א'), כך במציאות התחתונה הנקודה השורשית היא 'בלום', דבר שאין בו השגה, בלי מהות.

בעז"ה נמשיך בפעם הבאה בשורש הבל בשורש כלול שמצד כך מה הגדרת הדבר, שהוא כלול מן הכל זה אחדות של כל המהויות, זו ההבחנה של האחדות, מה ה' אלוהים שואל מעמך אצל משה רבינו זה מה, אל תקרי מה אלא מאה זה כולל את עשר פעמים עשר כלומר כל אחד כלול מכולם זה יסוד של האחדויות של המהויות בסוד בלל.

אבל בסוד בלם, זה עומק הגילוי בלי מה, בלי מהות גילוי של האינסוף בלי מהות, וגילוי של בלי מהות בתחתונים, אז מתגלה המצוי, אם יש מהות מתגלה הפעולות של המצוי, אבל כשהגילוי הוא בגילוי של מהויות אז מה המהות של הגילוי, יש מצוי, עצם מצוי גלוי גילוי שלם בנבראיו לא שלום אלא גילוי שלם.

ב-ל בלם-כלבניפדיה מחשבה

מספר שיעור בקול הלשון 33390512

אוצר האותיות בלום פיך (ספ"י פ"א מ"ח)

מהו המקום אליו יש לשוב, ויבואר להלן אי"ה, בביאור מילת 'מקום'.

מספר תמיהות בפירוש המשנה

מכל מקום, המשנה מדוקדקת ואומרת 'אם רץ לבך', שכן ביחס לדיבור לא שייך לומר 'שוב למקום', שהרי כל דיבור שיצא הוא כבר איננו, ואי אפשר להחזיר דיבור למקומו. הרהור, כפי שיתבאר לקמן, הוא עניין ממושך ורציף (בשונה ממחשבה שהיא 'הבזק' של ראייה). אשר על כן, כשהלב יוצא להרהר - יש להחזיר את הרהור למקומו, ולהפסיק מלהרהר, שהרי כל הרהור עניינו אחד. לכן נקטו שישב למקום הוא ביחס ללב ולא ביחס לדיבור. אמנם, אין ספק שמי שמדבר בדברים שעליהם נאמר 'בלום פיך', ודאי מצווה להפסיק את הדיבור לאלתר, שכן תחילת הדיבור איננה מתירה כלל את המשכו, והדברים פשוטים.

סוף המשנה 'והחיות רצוא ושוב' צריך הבנה, מה שייכות החיות למי שלא קיים את ציווי ה' ולא בלם את פיו וליבו. המפרשים מסבירים שהסיבה שללב יש כח לרוץ להרהר היא מכח ה'רצוא' של החיות, אלא שהן גם שבות למקום, ולכן גם האדם חייב לחזור למקום.

סוף המשנה 'ועל דבר זה נכרת ברית' צ"ב, שכן לא מבואר על איזה חלק במשנה נכרתה הברית, אם על הציווי שלא לדבר ושלא לרוץ ולהרהר, או שמא על החובה לשוב למקום, ואפשר שעל כל המשנה כולה יש כריתת ברית. עוד יש להבין מדוע יש לכרות ברית על עניין זה, ודברים אלו יתבארו להלן.

מדרגת דיבור והרהור

"עשר ספירות בלימה. בלום פיך מלדבר וליבך מלהרהר, ואם רץ ליבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב ועל דבר זה נכרת ברית". רישא דמשנה עשר ספירות בלימה היא כללות המשנה אלא שיש בה תוספת ביאור, שהרי אמרו 'בלום פיך'. כמבואר בכמה דוכתי*, 'בלימה' פירושה או 'בלי מהות' או 'עצירה'. המשנה להדיא מפרשת ביחס לאמור כאן ש'בלימה' היא 'בלום פיך'. אי אפשר לאדם להבין את מהות הספירות, ויש בזה בחינה נוספת שתתבאר להלן והיא 'וליבך מלהרהר'. יש מדרגה שמותר לדבר, ויש מדרגה שבה מותר רק להרהר. דוגמא לזה - שבת קודש, בה יש דברים שנאסר בהם הדיבור והותר הרהור, וזהו 'בניין אב' שלא כל דבר שאסור בו הדיבור, אסור גם להרהר בו.

דוגמא נוספת - הרהור בד"ת לפני ברכות התורה. כידוע (עיין או"ח סי' מ"ו) נחלקו הפוסקים אם מותר להרהר בד"ת קודם שמברך. לדעות המתירות מצאנו דבר שהדיבור אסור והרהור מותר. אשר על כן, בפשטות המשנה עוסקת בב' דרגות 'בלום פיך מלדבר' ו'ליבך מלהרהר'. אם כן, ה' הספירות הן 'בלימה', דהיינו שלא זו בלבד שאין לדבר בהן, אלא אפילו אין להרהר בהן, ואם 'רץ לבך' אפילו להרהורים [שכן בפשטות מילים אלו אינן מתייחסות לדיבור], יש לבלום את הלב מלהרהר. אמנם בדר"כ 'בלימה' מתייחסת לפה ולא ללב, אך במשנה לכאורה חובת הבלימה מתייחסת גם לדיבור וגם להרהור הלב. ומי שלא קיים הציווי, וליבו רץ להרהר ופיו לדבר - צריך לחזור למקום, אולם לא מבואר במשנה

* עיין בשיעור 'בלימה'.

פירוש הרס"ג

רס"ג מפרש:

"ועל דבר זה נכרת ברית. כלומר להבין בדבר זה לבלום בי' ספירות, נכרת ברית מילה, בין י' אצבעות הרגליים. וביום שניתן מילה לאאע"ה נשנית לו משנה זו, וכרת עימו ברית שלא להרהר ולדבר, אך לבלום. ולכך עשה משתה גדול, כאדם העושה משתה ביום המילה והברית".

לא מפורש ברס"ג אם הכוונה היא למילת עצמו או למילת ישמעאל בנו (והגם שנימולו באותו היום (בראשית י"ז, כ"ג-כ"ה), יתכן שנמסרה לו משנה זו בין מילה אחת לאחרת, ודו"ק). אך בפשטות נאמר 'ביום שניתן מילה לאאע"ה', והיינו יום המילה של אברהם עצמו. לפי דברים אלו, מובן פשט המשנה 'על דבר זה נכרת ברית', שהכוונה היא שמשנה זו באה יחד עם ברית המילה של אברהם אבינו. אמנם, יש להבין מדוע דוקא בשעת הברית נכרתה גם הברית שלא להרהר ולא לדבר בענייני י' הספירות.

עוד יש להבין סוף דברי רס"ג, שאברהם אבינו עשה משתה גדול, ומשמע שעל עצם הציווי והברית שלא להרהר ולא לדבר עשה את המשתה, והוא פשט חדש.

מכל מקום, מביאורו של הרס"ג נראה שהברית איננה על ה'רצוא ושוב', אלא על עצם הבלימה מהרהור ודיבור.

ויש להבין, מה פירוש המושג 'בלום' פ'ך מלדבר', שכן בפשטות הכוונה היא 'לא להתחיל' לדבר. הטעם שלא לדבר היא משום שאין לאדם מה לומר. במקום שהאדם איננו יודע - הוא איננו מדבר. "למד לשונך לומר איני יודע" (ברכות ד.). המדרגה של 'בלום' פ'ך מלדבר' היא מחמת שהאדם אינו יודע במהות הספירות. אם כן, ככל שאין לאדם השגה בי"ס, מה פירוש 'בלום' פ'ך, הרי אין הוא יכול לדבר בהם מאומה, וצריך להבין מהיכן חל הציווי לבלום את מה שבלא"ה א"א לדבר [והיינו 'כלי-

מה', דהיינו שהאדם נעצר מלדבר כשהוא אינו יודע מה לומר. דהיינו ב'כלי' מהות' האדם גם 'כולם פיו']. ויל"ע אם 'בלימה' היא תולדת 'בלום', או ש'בלום' הוא תולדת ה'בלימה'. הראשונים עמדו על סוגיות אלו, וכדלקמן.

פירוש הרמב"ן

הרמב"ן כתב:

"פי' כמו עדין לבלום, וכמ"ש אין דורשין וכו', ואף במה שהורשית להתבונן אל תיתן את פיך לחטיא את בשרך, משום שנאמר כבוד אלוקים הסתר דבר (משלי כה:), וכמו שאמרו (חגיגה יא:): 'כל שלא חס על כבוד קונו וכו'".

נראה ברור בדברי הרמב"ן שכל זמן שאדם מתבונן - הדברים מכוסים ונסתרים, מה שא"כ בשעה שמדבר, שאז יוצאים הם לגילוי, וזה גופא האיסור. לכן ממשיך הרמב"ן בדבריו וכותב שעניין הדיבור סותר את 'כבוד אלוקים' וכו'.

דיבור מורכב ממילים. פירוש המושג 'מילה' הוא גילוי, כמו 'מל' שעניינו הסרת הערלה וגילוי מה שתחתה. כל 'מילה' היא 'גילוי'. ובפרטות 'מילה', מ-ל, פירושה 'מאיך באת' ו'לאן אתה הולך', התחלה וסוף של הדבר, אך בכלליות מילה היא גילוי, ו'מילה' היא 'מל'-י-ה' דהיינו שהמילה מגלה את ה'-ה'.

כל דיבור הוא גילוי של מחשבה, וכבר התבאר הדבר בפירוש הגר"א לעיל (משנה א') בעניין 'ספר וספר וסיפור', שהאדם מגלה את מחשבתו או על ידי ספר שהוא כותב, או על ידי סיפור שהוא מספר, כתיבה ודיבור הם גילוי של המחשבה.

יש עוד משמעות ל'מילה' והיא לשון 'מלילות', דבר שמפוררים אותו. ה'מחשבה' היא דבר כללי, וכשמדברים מפוררים ומפרקים את המחשבה לפרטים ופרטי פרטים, ויוצאים הם על ידי הדיבור. מה שבמחשבה יכול לחול בבית אחת, בדיבור הוא חייב לחול בזה אחר זה, בבחינת 'שמור וזכור בדיבור אחד', מה

ולסוס תיבך מלדמות מן הדעת אל המחשבה (כתר עליון) הנקרא הרהור, וזה 'ליבך מלהרהר'." כלומר, כל תחתון שמקשים אותו לעליון, הרי שכל מה שנמצא בתחתון - יש גם בעליון, וכל מה שבעליון קיים גם בצורה כל שהיא בתחתון. אם כן, כיוון שבמשנה לעיל (מ"ז) כתוב נעוץ סופן בתחילתן, דהיינו לנעוץ את המעשים במחשבה, הרי שבמחשבה קיימת בחינה של מעשה, אך ודאי שאין במחשבה מעשה ממש. אשר על כן אומר הראב"ד שאיך אפשר לצייר במחשבה הטהורה דברים שהם מעשה, והרי המחשבה איננה מעשה, ולא יתכן במחשבה שיהיה בה מעשה. ודאי שיש בחינה של "כולם בחכמה עשית", אבל זה בבחינה מסויימת, ולא שמה שקיים למטה בפועל קיים גם למעלה, בפועל.

אם כן, מכיוון שאמרו "סוף מעשה במחשבה תחילה", ויש לנעוץ את הסוף בהתחלה, בהכרח שהמעשה נמצא במחשבה, וזה דבר שאי אפשר לומר. באותה הדרך ממשיך הראב"ד ואומר שאם יש היקש מתחתון לעליון, עלולים לבוא לכלל דמיון לעילת העילות, שהוא העליון על כולם, וזה ודאי אי אפשר לעשות. אלא שמכיוון שהוא תחילת כל דבר, עלולים לנעוץ סוף דבר (הנבראים) בתחילתם (הבורא), וזה אסור בתכלית. הרי לפנינו ב' דוגמאות שהן אחת - או היקש מהנבראים לבורא, או מהמעשים למחשבות. בהמשך לדברים אלו אומר הראב"ד שכאשר ישתלשלו הדברים הגשמיים-חושיים עד למקום הדיבור, שהוא התפארת [בעוד שהמעשה נקרא 'מלכות', ועיין עוד לקמן בשיטת הגר"א], יש 'לבלום את פיך מלדבר', משום שעד לבחינת הדיבור שהוא תפארת ניתנה רשות לדבר, אולם למעלה מכאן אין לאדם רשות. למעלה מכך, אסור לאדם לדמות תחתון לעליון, ותפארת האדם היא לבלום את פיו.

השתלשלות הדיבור למעשה

מסיים הראב"ד ואומר שכשפועלים ומנסים

שאינן הפה יכול לדבר. מילים אי אפשר להוציא בבת אחת, אלא רק בזה אחר זה, וכך המחשבה שהיא 'אחת' נעשית 'מלילות מלילות'.

הפשט הראשון הוא מצד הגילוי, שכן מילה מגלה את המחשבה, וזה היפך 'הסתר דבר'. גילוי הוא מלשון 'מגילה', שהיא 'מילה-ג', ולכן גם מילה היא גילוי, וכל דיבור הוא ממילים.

על דבר זה ממשיך הרמב"ן ואומר שאף במה שמותר לאדם להרהר 'אל תיתן את פיך לחטיא את בשרך'. המושג 'לחטיא את בשרך' הוא פגם באות ברית קודש, זה גדר גילוי שלא במקומו, שיש טיפה שיוצאת שלא במקום בו היא ראויה, הרי שהטיפה היא גילוי, אך אין הוא במקום הראוי לו. מכל מקום לא נתבאר עדיין בדברי הרמב"ן להדיא איפה חל מקום הבלימה של הדיבור, דבר זה עדיין סתום קצת.

פירוש הראב"ד

הראב"ד פירש:

"ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר. בעניין הנפש צריך אתה לנעוץ סוף עשייתו של אדם בתחילתו".

הראב"ד מסביר את הדבר בבחינה של 'נפש'. הראב"ד לומד שספר יצירה הוא מהלכים בנפש ועבודה פנימית. יש בדברים גם הסבר על כוחות הנפש, אך גם הם באים בצורה של מהלכים בנפש. הראב"ד מסביר איך העניין מתגלה ומתברר בנפש, ולא רק כעניין מופשט של 'כוחות'.

ממשיך הראב"ד: "פירש במשנה שלפני זאת. וא"ת איך יצוירו במחשבה הטהורה דברים כאלו, והלוא היא פשוטה או נלמד ממנו ראה והיקש ח"ו על עילת העילות. לכן עניינו בלום פיך מלדבר. פירוש כאשר תשלשל כל פרטי הנמצאות בנפש, עד מקום הדיבור שהוא התפארת, כי עד כאן נתן רשות לדבר, שמכאן והלאה אי אתם רשאי לדבר ליתן דמיון לנסתם מן הנגלה, כי אם עדיך ותפארתך לבלום ולסתום את פיך, וחייב אתה גם כן להסיר

כל פעם שאומרים 'נעוץ סופו בתחילתו' פירשו שיש שורש בעליונים שיורד לתחתונים, אך לא הדבר בעצמו, משום שכפי ערך העולם התחתון אין לו אפשרות קיום בעליונים, וכן להיפך - לא כל המחשבה מתגלה ב'דיבור' וכל שכן ב'מעשה', אלא רק חלק מסויים שיורד מהמחשבה לכלל מעשה. על כך נאמר 'בלום פיך מלדבר וליבך מלהרהר', משום שהדיבור הוא רק כפי ערך העולם בו מדברים, ולא כפי ערך עולם המחשבה.

נמצא, שיש תוספת חידוש בדברים, והם לא רק כפי שנאמר בתחילה. על פי המבואר 'בלום פיך' איננו רק מדבר ש'אין לו מהות', אלא גם בדבר שיש בו תפיסה באופן של הרהור, יש איסור לדבר כי ב'מדרגת פה' אין לו תפיסה.

עומק דברי הראב"ד

לפי זה, מתבאר פשט חדש שלא כמו שלמדנו בהתחלה בלום פיך מלדבר רק כי אין לי מהות שם ואני לא יכול לדבר שם, אלא גם בדבר שאני משיג את המהות אבל באופן של הרהור אני לא יכול לדבר באופן של מדרגת פה, וכדלעיל 'ליבא לפומא לא גליא'. הלב לא יכול לגלות לפה כי זה במדרגה של לב במדרגה של הרהור, ולא במדרגה של דיבור. כל מדרגה עליונה לעולם לא יכולה להתגלות בשלמותה במדרגת התחתון, ואם היא מתגלה מחד זה 'גילוי', ומאידך זה 'גלות', שהרי אליבא דאמת אין לו אפשרות גילוי בעולם התחתון ממנו.

בלום פיך מלדבר כוונת הדבר הוא שצריך להיות במדרגת הנפש מקום של מעשה, מקום של דיבור ומקום של מחשבה. האדם שהנפש שלו לא מבוררת אז כל הדברים האלה הם חידה וסוד בעיניו, אך כשהנפש מבוררת האדם מבין שיש דברים שהם במדרגת הרהור שבו, אבל הם לא דברים שהפה יכול לדבר בהם, זה מעבר לתפיסה.

תפיסת מציאות היא מעבר למדרגת דיבור. אדם יכול להסביר דברים בצורה שתהיה

לדמות תחתון לעליון, ערך הדימוי צריך להיעצר במדרגת הדיבור.

כל פעם שהמחשבה משתלשלת והיא מתגלה בדיבור זה כמו אב ובן, שהבן משתלשל מן האב, ופשוט שלא כל האב משתלשל בבן. רק 'טיפה' מהאב נמצאת בבן, וכך גם היחס בין מחשבה לדיבור, "ליבא לפומא לא גליא" (רבנו בחי במדבר כד, יד), אי אפשר להעביר את כל המחשבה אל הדיבור, אלא רק 'טיפה אחת' של מחשבה. ומכיוון שכן, הדיבור לא יכול לתאר את הדימוי כלפי מה שלמעלה ממנו, כי אין לו תיאור ראוי למעלות שלמעלה ממנו.

לכל עולם יש את הערך הפרטי שלו, כשעוסקים בעולם המעשה אי אפשר לעסוק בדיבור, בעולם הדיבור אי אפשר לעסוק במחשבה, ובמחשבה אי אפשר לעסוק ברצון (שהוא מעל המחשבה). האפשרות לדבר היא רק עד מקום של 'עולם הדיבור', אולם למעלה מכך אפשר רק להרהר, אך אי אפשר לדבר את הדברים ששייכים לעולם הרהור. כשרוצים לדבר דברים שנמצאים ב'מחשבה' אין אפשרות לעשות זאת, לא רק מצד שהמעשה והדיבור אינם במחשבה, אלא משום שהמחשבה היא מעבר למדרגת הדיבור.

במצות תלמוד תורה מצאנו ב' פסוקים 'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), ו'ושיננתם לבניך' (דברים ו, ז). אין ספק ש'שינן' הוא בדיבור, כמו שכתבו חז"ל, אולם בפירוש 'והגית' נחלקו הראשונים, יש המפרשים ציווי זה בבחינת "הגיון ליבי לפניך", שהוא הרהור, ויש אומרים "בהגיגי תבער אש" (תהלים לט, ד), שהוא לשון 'הגות שפתיים'. יש תורה במדרגת דיבור ויש תורה במדרגת הרהור. יש דברים שאפשר לדבר אותם, ויש דברים שהם מעבר למדרגת הדיבור. בחינת 'נפשי יצאה בדברו אלי' (שה"ש ה, ו) היא מעבר למדרגת הדיבור, ובכל עולם ומדרגה עוסקים כפי ערך אותו העולם.

במילים. מה שאי אפשר לפרש במילים - אסור לנסות להסביר בדיבור.

"כי אם עדיך ותפארתך לבלום ולסתום את פיך, וחייב אתה גם כן להסיר ולסתום ליבך מלדמות מן הדעת אל המחשבה (כתר עליון) הנקרא הרהור, וזה 'ליבך מלהרהר'"

בדברי הראב"ד כתוב חידוש גדול עוד יותר, שהוא משלים את האמור לעיל, ולא סותר או מבטל את מה שהתבאר עד עתה. החידוש הוא שאפילו דבר שאפשר לדבר בו, וכוונתו ביחס לשאלתו הראשונה 'אין יצויר במחשבה הטהורה דברים כאלו וכו', דהיינו שהרצון והמחשבה יכולים באופן חלקי להשתלשל לדיבור, אך לא להיות משתלשלים ל'מעשה'. סוף מדרגתו היא דיבור, ואין לו תפיסה בעולם המעשה.

לשון הראב"ד היא 'עד מקום הדיבור של התפארת כי עד כאן ניתן רשות לדבר שמכאן והלאה אי אתה רשאי'. 'מכאן והלאה' פירושו מציאות שהיא מתחת ל'מקום הדיבור של התפארת', והיינו 'מעשה' [ולעיל התפרש שהדיבור לא יכול לעלות לעולמות שמעליו, אולם לפי הפירוש הנוכחי, הדיבור לא יכול לרדת לעולמות שמתחתיו].

אפשר לתת לזה כמה דוגמאות על מנת לסבר את האוזן. "בעשרה מאמרות נברא העולם" (אבות ה, א), ואצל הקב"ה כל דיבור הפך מיד למעשה, "באשר דבר מלך שלטון" (קהלת ח, ד). ההשתלשלות מדיבור למעשה היא בממילא [ובאמת קודמת לה השתלשלות ממחשבה לדיבור, ורק לאחר מכן מדיבור למעשה]. אחרי חטא אדה"ר ירד האדם מ'דיבור' ל'מעשה' שנפרד מהדיבור, אולם יש עולם שנעצר במדרגת קודם החטא המצורף עימו מעשה, והוא שייך לדיבור ולא למעשה הנפרד מהדיבור, והדיבור הוא עצמו אחד עם העשייה, בבחינת 'דבר מלך שלטון'. במציאות של 'אחרי החטא' אי אפשר לשלשל את הדיבור לעשייה, כי הדיבור נשאר בעולם של 'קודם החטא', והמעשה הוא 'אחר החטא'.

מובנת יותר לשומע, אולם את עצם תפיסת המציאות אי אפשר להסביר, משום שהדבר הזה נמצא במקום שהוא מעבר למילים ודיבור. אם בכל זאת מנסים לתת מילים והגדרות לתפיסת המציאות, יש בזה פגם וחסרון, ועל כן נאמר 'בלום פיך מלדבר'. במקום שהאדם כלל לא משיג - ודאי שגם לא ידבר, שהרי אין לו השגה. המקום בו הציווי 'בלום פיך' מקבל משנה תוקף, הוא במקום בו יש להרהר השגה, אך אי אפשר לתרגם זאת למילים.

משל למה הדבר דומה, למי שיש לו כלי ובתוכו שני ליטרים של מים. הוא מבקש להעביר את תכולת הכלי אל תוך כלי שיש בו ליטר אחד בלבד. אם הוא בר דעת - הרי שאחרי ליטר אחד הוא יפסיק לשפוך את המים מהכלי הגדול. אולם אם בכל זאת ינסה - הוא ישפוך את המים מחוץ לכלי, במקום להכניסם לתוכו. כך גם ביחס שבין מחשבה לדיבור. אי אפשר להעתיק את תפיסת הרהור אל תוך מילים. כשמנסים לעשות כן - מאבדים חלק מהעולם הרהור. אשר על כן נאמר 'בלום פיך מלדבר'.

פירוש נוסף בראב"ד

חוזרים אנו ללשון הראב"ד ומבארים שוב את דברים כפי מה שהתבאר עתה: "כאשר תשלשל כל פרטי הנמצאות בנפש" - הא קמן שהאדם משיג את העניין במחשבתו, שהרי כל השתלשלות היא מלעילא לתתא. האדם מצליח לשלשל את הדברים ולהורידם מרצון למחשבה, ממחשבה להרהור ומשם רוצה לשלשלם לדיבור.

"עד מקום הדיבור שהוא התפארת, כי עד כאן נתן רשות לדבר, שמכאן והלאה אי אתם רשאי לדבר ליתן דמיון לנסתם מן הנגלה". אי אפשר לאדם לדבר יותר מכך. אפשר לשלשל את הרצון והמחשבה לדיבור רק כפי המדרגה המתאימה לדיבור, ולא את החלק העליון יותר, שהוא נותר ללא אפשרות לפרשו

כעין המהלך הראשון דלעיל נמצא גם בפרי יצחק: "בלום פֿיך מלדבר וליבך מלהרהר, פירוש אף על פי שהספירות הם נכנסים בגדר המניין, מכל מקום בלום פֿיך מלדבר וליבך מלהרהר להשיג במהותן, כמו בגדר המניין בעלי תכלית הגשם כי מנין שלהם אינו אלא מצד שהם בסוד עילה ועלול כמו שנתבאר במשנה ו'". כבר נתבאר בהרחבה (בשיעורים דלעיל) שאין השגה במהות הספירות, ועל כן המבקש לדבר במהותן או אפילו להרהר בזה - צריך להפסק את עצמו, משום שבזה אין לאדם השגה.

נמצא שלפירושו של הפרי יצחק המשנה היא לכאורה ממש כפשוטה, שלא לדבר במקום שאין לאדם השגה. כאמור לעיל, יש קושי בפשט הנ"ל, שהרי בדבר שאין בו מהות אי אפשר לדבר גם בלי אזהרת המשנה. ואין לומר שכוונתו להזהיר את האדם שידע שאין לו השגה במהות הספירות, דכבר הזהיר על כך לעיל.

מכל מקום, עלו שלושה פשטים במשנה 'בלום פֿיך מלדבר', או שכוונת הדברים היא שאפשר לדבר עד מקום מסויים, ומשם ואילך אי אפשר לדבר משום שזה למעלה מעולם הדיבור, או שאל תשלשל את הדיבור לעשייה, או כפשוטו ממש בלום פֿיך מלדבר אל תדבר בדבר שאין לך השגה בו.

משחרב ביהמ"ק א"א להקריב קרבנות, אולם אפשר לקיים 'בחינה' של קרבנות על ידי 'ונשלמה פרים שפתנו' (הושע יד, ג), כמבואר בחז"ל (במדב"ר יח, כא). כיוצא בזה, גם בזמן ביהמ"ק היה מותר ללמוד איך עושים קטורת, אך אסור היה לעשותה שלא לצורך הקטרתה בביהמ"ק (רמב"ם כלי המקדש ב, ט-י). נמצא שלא כל לימוד (דיבור) אפשר להפוך למעשה. לעומת זאת - מי שלומד את הל' בית הבחירה לא יכול לקיימם, שהרי אין בכוחנו עתה לבנות את בית המקדש.

הקב"ה השביע את עם ישראל שלא לדחוק את הקץ (כתובות קיא), וממילא מעשים מסויימים אי אפשר לעשות, שהרי הם יהיו 'דחיקת הקץ'. בני אפרים ניסו לצאת ממצרים שלושים שנה קודם לזמן הגאולה, ונהרגו כולם (סנהדרין צב:). זוהי דוגמא למי ש'לא בלם את פיו', אלא העביר את הרצונות והדיבורים אל עולם המעשה, וממילא נכשל. הגדרת הדברים היא שקודם החטא היה העולם במדרגת דיבור, שממנו היה משתלשל מעשה 'ממילא', בעוד שלאחר החטא המעשה נבדל מהדיבור, והוא עולם בפני עצמו. ולכן לא כל דיבור אפשר לשלשל אל עולם המעשה, וזוהי החובה על האדם - שכל פעולה תיעצר במקומה, רצון-מחשבה-דיבור מעשה, כפי ערכה ומעלתה.

זוהי ההגדרה של 'בלום פֿיך מלדבר', שלא לשלשל את הדיבורים למעשים. כשם ש"ברוך אומר ועושה", כך גם יש "ברוך אומר ואינו עושה", והכל בהתאם לגבולות הפרטיים של כל דיבור ומעשה.

סוגיות במחשבה בלם

ואמרו (חולין, פט, ע"א) א"ר אילעא, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר תולה ארץ על בלימה. ופירש רש"י (שם) וז"ל, שכולם עצמו - סוגר את פיו, ודומה לו בבכורות (מ, ע"ב) פיו בלום וכו', עכ"ל. ולהנ"ל נראה שמלבד שכולם פיו, יש כאן גם לשון סדר, והיינו שכולם את פיו - דיבורו, ומסדר את מחשבותיו, כי בשעת מריבה טבע האדם להתפרץ ולומר בפיו דברים בלתי מסודרים, מפני אש הבוערת בקרבו. והבולם פיו אינו נותן מקום להתפרצות זו, אלא מסדר מחשבותיו, ואח"כ אומרם באופן מסודר, ודו"ק. ועיין מסילת ישרים (פי"א).

ובמהר"ל (חולין, שם) ביאר וז"ל, מי שכולם עצמו בשעת מריבה, ואינה יוצא מן השווי, כי בעלי מחלוקת יוצאים מן השווי (לקצוות) בכח מחלוקת, ומי שכולם עצמו בשעת מריבה, אינה יוצא מן השווי, לכך בזכותו העולם עומד, שהרי העולם עומד בשביל סבה זאת, שהיא עומדת באמצע והוא השווי הגמור, עכ"ל. ולפ"ז מהות הבולם, דבקות בקו אמצע מבילי נטות לצדדים.

עוד כתב שם מהלך נוסף, וז"ל, מי שכולם עצמו בשעת מריבה וכו', הוא פשיטות כאשר בולם בשעת מריבה, עכ"ל. והפשיטות הוא "אין", ודו"ק.

עוד כתב שם, וז"ל, מי שכולם עצמו בשעת מריבה, והוא סותם את פיו, כאלו הוא בכח ולא בפעל, עכ"ל, עיי"ש. והוא סוד דבקות בחכמה, כח-מה. ועיין בן יהוידע (שם).

כתיב (תהלים, לב, ט) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עדין לבלום. בלם, לשון בעט, עיין ערוך ערך בלם.

ואמרו (גדרים, סו, ע"ב) שמא חוטמה נאה, בלום הוא. ובמפרש (שם) כתב וז"ל, בלום - סתום, עכ"ל. וכן הוא בתוס' שם. ובר"ן (שם) כתב וז"ל, בלום - סתום, כמו אוצר בלום (ב"ב, נח, ע"א), עכ"ל. וכן אמרו (בכורות, מ, ע"ב) פיו בלום. וכן שם (מג, ע"ב) בולם (חולין, פט, ע"א). וכן בלם (חולין, קז, ע"ב).

ואמרו (גיטין, סז, ע"א) ר"ע אוצר בלום. ובמפרש (שם) כתב וז"ל, כך מפורש באבות דר"נ, למה היה ר"ע דומה, לעני שנטל קופתו ויצא לשדה, מצא שעורים, קצר ונתן בה, מצא חיטין, נתן בה, וכן פולים, וכן עדשים, כיון שנכנס לביתו, מברר חיטים בפני עצמן, כוסמין בפני עצמן, פולין בפני עצמן, עדשים בפני עצמן, כך עשה ר"ע, ועשה כל התורה טבעות טבעות. ולכאורה לפ"ז בלום היינו "בפני עצמן", שלא יתערבו זה בזה, והבן. וכמ"ש רש"י (גיטין, סז, ע"א) וז"ל, אוצר בלום - ר"ע כשלמד מרבותיו, שמע מקרא מרבותיו, ואחריו הלכה, ואחריו מדרש, ואחריו אגדה, נתן לבו לחזור עליהן ולגורסן, עד שיהיו סדורין בפיו, ולא אמר אלמד מקרא לעצמו מדרש לעצמו, אבל כנעשה חכם גדול, עשה כל התורה מטבעות מטבעות, סידר מדרש סיפרי סיפרא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיו, והלכות לעצמן, ונראה בעיני אוצר בלום, סגור מסגירות לבדן, מחיצות מחיצות, כמו שעושין בתיבות גדולות ליתן חיטין מכאן שעורים מכאן עדשים מכאן, כמו פיו בלום ורגליו מבולמות בבכורות (מ, ע"ב), עכ"ל. וא"כ הוא לשון סדר, שכל אחד נמצא בלום בגבולו, ואינו נכנס לגבולו של האחר.

מדור
רל"א
שערים

צירוף
ב-ר / ב-מ / ר-מ

ב-ל

ביום אכלך ממנו מות תמות. ומעשה זה הוגדר כחז"ל, היא שפכה דמו של עולם.

והנה יש רציחה בפועל, ויש אביזריה, מלבין (לב - ן) פני חבירו, הנקרא עלב. ע-לב. והנה אמרו, עשרה דורות מאדה"ר עד נח וכו', אולם במקום שיהא תיקון הלב, נעשה קלקול כמ"ש ויתעצב ה' אל לבו. וכתוצאה מכך נעשה מכול. לב-מו. ועיקר גזר דינם לא נחתם אלא על הגזל, היפך צדקה-נותן. גזל כולו מקבל, קבל, לב-ק, שהוא בחינת בלק אותיות קבל, כנודע. ותולדת כך נעשה הסבל הגדול בעולם כמעט לכל יושבי תבל. סבל, לב-ס. וחל על עצם העולם הנקרא תבל. לב-ת. כלומר על עצם שורש העולם הנקרא לבו של העולם, כמ"ש חז"ל שיש במקום לב, כמ"ש דברו על לב ירושלים, זהו לבד דתיקון. וכתיב תולה ארץ על בלימה, לב - ימה, והוא שורש לבו של העולם. ולב דקלקול שבעולם הוא בבל, לב-ב. ובנפש זהו בליעל, בל - יעל.

ואחר עשרה דורות בא אברהם לתקן זאת. ולעומתו בלעם, בל - עם, כמ"ש במסכת אבות. ועיקר הפסולת היוצאת לתרבות רעה ביום מיתתו הוא עשו, בחינת אדם בליעל, היפך אדם, אדם, בליעל, לב-עלי. ושורשו הוא מזרעו של בתואל, לב-תאו. ולעומתו יעקב נושא את בלהה, לב-הה, תחלת תיקון הלב. ובשבטים עיקר התיקון לכך, זבולון, לב-זון, זון ר"ת זכר ונקבה, תיקון אחדותם. והמתנגד ליעקב לבן, לב-ן. שהוא נבל כנודע, ופסולתם של אלו בבחינת זבל, לב-ז. ושורשם נחש, פורץ גדרו של עולם, פורץ את הגבול, גבול, לב-גו, פורץ את הלב.

ושלמות התיקון בבנין המשכן ע"י בצלאל, וכל חכם לב. בצלאל, לב-אצל. ובכניסה לא"י ע"י כלב, לב-כ. ובמצות יובל הנוהגת בארץ, יובל, לב-ו. ושורשו יום החמישים של מתן תורה, במשך היוכל המה יעלו בהר.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביאל, אבימלך, אבל, אבשלום, אהליאב, חלב, זבל, חבל, לבן, אלגביש, אלישבע, כבל, בדלה, בהלה, בלע, בעל, ברזל, בתולה, גבל, גבול, בגלל, כבל, בול, זבולון, בחל, חלב, כלב, בל, בלל, לב, יובל, יבול, לבש, להב, בלהה, בלה, בלט, בלעם, בלשאצר, בלתי, סבל, בצל, בצלאל, בישל, גבעל, גבריאל, גבלה, הבל, מכול, לבנון, נבל, איזבל, בתואל, גבול, לביא, עיבל, קבל, שביל, שבליים, תבל, יבלת, בלק, מהיטבאל, מלבן, עלב, שבלול, בטל, בלג, בלימה, בליעל, בלם.

רבותינו לימדנו (מבואר היטב בעץ חיים) שמדרגת לב שורשה ל"ב נתיבות חכמה עליונה שבראש. הנקראת בלימה, לב - ימה, והיינו י' ספירות וכב' אותיות גימט' לב, כמבואר בספר יצירה. וכאשר הארה זו מתפשטת לתוך גופו של האדם נעשה "לב". וכאשר ח"ו אינה מתפשטת, אזי זהו בחינת "בל", לשון שלילה. וזהו בול, בל - ו, לשון בלה, בלתי. וכן בלע, בל - ע, אור שאינו מתפשט אלא נשאר בלוע במקורו.

הארה עליונה זו היא ממדרגת הלובר העליון. לבן לב-ן. כמבואר בדברי רבותינו. וכאשר הארה זו מאירה אצל נקבה נעשה במקום הלב, מקום דדיה, חלב, לב-ח. ומדרגת חלב מקשרת את הולד לאמו, ללובר העליון, לבלה של האם. חלב אותיות חבל, שהחלב נעשה חבל המקשר בין הולד לאם. ומכאן נעשו האם והולד בלולים זה עם זה, בלל, בל - ל. ונגלה אצל בלהה, בל - הה, שיפחת רחל, שנוולד בנימין ומתה רחל, וגידלה בלהה את בנימין כאמו, ואף דאגה לחלב בעבורו. ובעומק הכח המקשר הוא ה"לב" כנ"ל. וכאשר מקיא חלב שינק משדי אמו, זהו בחל. וזהו ביטול של החלב, בטל, בל - ט.

וכשם שהוא הכח המקשר בין הולד לאמו, כן שורש כח ההולדה, "זכר" ו"נקבה" שורשו חיבורם בלב. והוא בחינת בעל, לב-ע. כי תחילת החיבור הוא בחינת חיבוק, אח"כ נישוק, ואח"כ חיבור גמור, ומקום החיבוק במקום הלב, חיבור לב אל לב, זהו מהות עומק החיבוק. ועיקר החיבור בין בחור לבתולה. בתולה, לב-תוה. ובמלכי אדם הנזכרים בפרשת וישלח, ז' ראשונים שבהם לא הוזכר נקבה בהם. ובמלך השמיני (בחינת חלב, לב, ח, כנ"ל) הוזכרה אשתו ושמה מהיטבאל, לב-מהיטא. ובו לא כתוב מיתה, כי היה חיבור במדרגת לב. וזהו בדלה, לב - חד, לב מחובר, לב אחד, ובבדלה מונח כח הצירוף והחיבור.

והנה תולדות ראשונים שהיו בעולם, קין והבל, הבל, לב-ה. כי בהבל נתגלה חיבור הלב של אדה"ר וחוה ונגלה חיבורו של הבל אל ליבה של חוה. וכאשר קם קין על הבל והרגו, ביטל חיבור הלב. ובשעה זו נתחדשה אבלות בפועל ראשונה בעולם. אבלות, אבל א-לב. בבחינת טוב ללכת אל בית האבל וגו', והחי יתן אל לבו. אבל אל-לבו. ואבל אין לו פה, בבחינת מש"כ 'מבליגייתי עלי יגון', בל - ג, ליבא לפומיה לא גליא מכח הבלגה. ובבחינת בלם, בל - ס, בולם פיו. ושורש אבלות זו נעוץ בחוה שנתנה לאדה"ר לאכול מעץ הדעת, שעליו נאמר

ב-מ

והנה נודע שיש ג' בחינות ידים, יד ימין יד הגדולה, יד שמאל היד החזקה, ויד אמצעית (שאף הגוף נחשב בערך מסוים יד) יד הרמה. וג"פ יד עולה מ"ב. כי מהות של מ"ב לעלות תחתון לעליון, שזהו ע"י כח הידים, ובקלקול זהו בחינת בלעם, במ-על, על דייקא. ולכן ביקש מבלק שיבנה לו מ"ב מזבחות, מ"ב דייקא, מזבח, במ-זח. וכנגדו מזבח שהיה במתן תורה שהקריבו עליו עולות, על דייקא. ומה שמקריבים עליו נקרא 'במה' קודם המשכן והמקדש שהותרו הבמות, במה, מב-ה. ועיקר ההקרה לעשות ריח ניחוח לה'. בחינת בשם, בושם. במ-ש.

ובקלקול אמרו כל הנושא אשה עולה לגדולה, ונשא עשיו את בשמת, בשם דקלקול שהיו מקטרים לע"ז. ובקלקול נפלו ממדרגת מתן תורה, ממדרגת אדם למדרגת בהמה, כדכתיב נמשלו כבהמות נדמו, היפך עלית בהמה לאדם, בהמה, במ - הה. ולאחר מכן היה משכן לתקן זאת, ובעיקר מקדש שבחלקו של בנימין, במ - נימין, ושם הקרבת בהמה לעילא. ובעומק כל כח העליה לא"י מכח שם מ"ב - ותחלתו קריעת ים סוף ע"י נחשון בן עמינדב, מב-עינד. ומכאן ואילך מ' שנה היו במדבר מדבר, במ-דר, כנ"ל, מקום מעבר לא"י מעבר, במ-ער. ושלמות העבודה בא"י, מקום הגבוה ביותר, בבגדי כהונה, מגבעת, במ-געת, שהוא גבוה מכל, שע"ש כן נקרא מגבעת.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבימלך, בהמה, במה, מזבח, מחברת, מכתב, מרכבה, בשם, בשמת, מבול, מבין, מגבעת, מושב, מדבר, משבצת, משכב, בנימין, מערב, מירב, עמינדב, מבשר, מרבץ, מבוא, מהביל, מבחר, מבכה, מובס, מושב, מחצב, מחשבה, מטבח, מכאוב, מכבד, מכבר, מעבר, מצב, מרבדים, אבשלום, בלעם, במ, בתולים, ירבעם, בלימה, בלם.

כתיב ודברתם במ, במ ולא בדברים בטלים, כמו שדרשו חז"ל, ושורשם ל"ב נתיבות חכמה, וי' מאמרות שבהם נברא העולם. ויחדיו עולים מ"ב. כי יש את התורה שבכתב ויש את כח האמירה דיבור, עשרה מאמרות, עשרת הדברות. ומצות דיבור בדברי תורה, צירוף התורה שבכתב, ל"ב, כנ"ל, עם כח הדיבור, י' כנ"ל, וזהו ודברת במ. אולם יש מדרגת שתוק כך עלה במחשבה, ושתיקה הוא בחינת בלימה, במ - ליה, בחינת בלום פיך מלדבר, כל - ס. ושורשו כביכול אצלו ית"ש, שאסתכל באורייתא וקרא בה ואמרי' מאמרות, ועי"ז ברא עלמא. וזהו כללות התורה. וע"ש כן נקרא האדם מדבר, במ-דר, ובפרטות כל התורה כולה שמותיו ית' שמו, ואחד מן השמות הוא שם מ"ב, כמו שאמרו בקדושין (ע"א). ובפרטות יש ג' שמות מ"ב. א. הויה פשוט ומלא באלפין, ומלוי המלוי, עולה מ"ב אותיות. ב. שם אהיה - יהו', עולים בגימט' מ"ב. ג. אנא בכח גדולת ימינך וגו' כנודע יש בו מ"ב תיבות, וצורת חלוקתם ז' פסוקים שיש בהם ו' תיבות, עולה מ"ב. ושורש כל אחד מן ו' אלו, הרי מ"ט, והוא שורש ספירת העומר מ"ט ימים, ויום חמשים שבו נתנה תורה כנודע. ושלמות מדרגת ודברת במ, נתגלה במתן תורה, י' דברות, עיין רע"מ (בהר קח, ע"ב).

והנה משה קבל תורה מסיני, ותחלה היה משה בדור המבול, כמ"ש מן המים משיתהו, מימי המבול. כנודע. ובדור המבול במקום להנתן תורה נעשה מבול, מב-ול. ומהות המבול בתורה עצמה, שנעשה עירוב האותיות ובלבולם, בחינת בכל מלשון בלבול. **והנה** זה לעומת זה עשה האלקים, טוב לעומת רע, רע לעומת טוב, ולעומת משה עומד בלעם כמ"ש חז"ל לא קם בישראל וגו', אבל באוה"ע קם, ומנו בלעם, אותיות במ-על. ובשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל, נתקבצו כל האומות אצל בלעם ואמרו לו 'שמא מבול מביא לעולם' כמ"ש חז"ל בזבחים (קטז). ודייקא נתקבצו לבלעם, במ-על, כנ"ל ודוקא אמרו, שמא מבול מביא לעולם, מבול במ-לו, כנ"ל.

ל-מ

ח-מל. כי כאשר מכוון מול הדבר חס חומל ומרחם. משא"כ כשאינו מכוון הוא בחינת אכזר, אכ-זר, כנודע.

והשורש לכך באדם הוא מש"כ בצלם אלהים עשה את האדם, צלם, צ-למ. אלהים, אהי-למ. כי מכח צלם אלקים מכוון הכל, ודו"ק. ובבעל חי נגלה בעיקר בנמלה, נה-מל. וכאשר הם אינם מכוונים בתיקון הם בבחינת זה לעומת זה עשה אלקים, ואמרו חז"ל בספ"י, רע לעומת טוב. ואז יש מחלוקת. מל-חוקת. ואזי נעשה מלחמה, לחם, למ-ח. ושורש המלחמה עמלק לעומת ישראל, עמלק, עק-מל. וכאשר אינם מכוונים, זהו בחינת מבול, מל-בו, בלבול. אולם נח וביתו נמלטו מן המבול, מלט, מל-ט. והמבול המחריב גורם שיש אתמול, אתו-מל, ואין מחר, וזהו מלחמה לה' בעמלק מחר. ועמלק הוא רצועה להלקות כמ"ש חז"ל, בחינת מקל, מל-ק. וכן זה לעומת זה, משה לעומת בלעם, בע-לם. לעומת כך משה שהפריש ג' ערי מקלט, מל-קט, שנאמר בהם שיהיו מכוונים אלו מול אלו. ובקומת נפש בפרטות זהו כלמה, כה-למ. כי האדם נכלם כאשר חש שאינו מכוון כראוי. ובהרחבה, זהו חוסר חיבור של זכר ונקבה, בחינת אלמן - אלמנה, אן-מל. ונעשים אמלל, מל-לא. ונעשים גלמודים, גו-מל.

ולעת"ל יאיר מש"כ אין עוד מלבדו, מל-בדו. ושם הוא יחיד ואין שייך כוון. ומשם יומשך האור שיתקן ויכוון את כל הברואים כולם.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבימאל, אבימלך, אהליבמה, אחימלך, אילמה, אלגומים, אליהמה, אלימלך, אלישמע, נעלם, אלמנה, אלמודד, אלמוני, אלמן, אמילם, אמרפל, אתמול, גלמוד, גמול, גלמי, גמל, גמלה, גמלי, גמליאל, דבלתימה, חלמיש, חשמל, חמולי, ירחמאלי, מבול, כרמל, מאכלת, כרמלית, מגדל, מחלצות, מושל, מזלג, מחלה, מחלי, מכפלה, מחלקות, מחלתי, מיחלים, מילדת, מלוכה, מלאך, מלאכה, מלבוש, מלוא, המליץ, מלון, מלח, מלח, מלחמה, <

מול, מל-ו. הנה בפנימיות הבריאה כל הבריאה מכוונת להפליא, שכל חלק וחלק עומד במקומו. וזהו "כבודו מלא עולם". מלא, מל-א. וכבר אמרו בהמוכר את הספינה, "כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם". והיינו שכל דבר יש בו בחינת זכר ונקבה, ובשורש יצירתם הם עומדים זה "מול" זה. אולם כאשר אינם עומדים זה מול זה, נצרך להסיר הערלה שהיא מונעת את ההכוונה שיהיו מול, וזהו מילה, מל-יה. ומל מלל, מל-ל. וזה בדיבור. היפך אלם, א-למ, וכן היפך בלימה, מל - ביה, בחינת בלום פיך מלדבר, בלם, בל - ם.

וזהו בחינת המליץ בינותם, מליץ, מל-יץ, הוא פועל שיהיו זה מול זה. וכן זהו מהות מליצה, מל-יצה. וכן משל, מל-ש. וזהו אות גימ"ל, גי-מל, כמ"ש (שבת, קד, ע"א) ג-ד, גמול דלים. כי הגימ"ל גומלת ונותנת לדל, והיא מכוונת לעומת הדל. וזהו בחינת שלם, ש-למ, כי בשלמות הכל מכוון זה לעומת זה. ועיקר השלמות מתגלה במלך, מל-ך. ובעיקר במלך שהשלום (שלם) שלו, שלמה, שה-למ. וע"ש כן נקראו שלוחי המקום מלאכים, מל-אך, והיינו כי הם מכוונים במדויק לשליחותם. ובפרט מיכאל, מל-יכא.

ובעומק עיקר חוסר הכוון זה מול זה, אינו נובע מצד ימין שאינו מכוון לעומת צד שמאל כראוי, אלא מצד שמאל שאינו מכוון כראוי מול צד ימין. שמאל, שא-מל. ונצרך עמל, ע-מל, והיינו כי כל עמל האדם כל חייו לכוון הדברים זה "מול" זה, זה לעומת זה, לעומת, למ-עות. ועבודה זו היא מחד לחבר שמאל בימין כנ"ל, וכן מתתא לעילא, לכוון התחתון לעליון. ועיקר עבודה זו מתגלה בקורבנות, קרוב מתתא לעילא. ולכך נאמר בו על כל קרבנך תקריב מלח, מל-ח. כי המלח הוא המכוון את התחתון לעליון.

וכן פנים נוספות מלבד שמאל לימין ומטה למעלה, הוא בחינת עיגול כמ"ש גבי סנהדרין שהיו כחצי גורן עגולה שיהיו אלו רואים את אלו, בחינת אלו מול אלו, וכן שייך אלו מול אלו או כקו ישר או כקו אלכסוני, כנודע. וזהו מחול, מל-חו. וכן חמל,

ל-מ (המשך)

מלקוח, מלכיאלי, מלך, מלמד, מלצר, מסלה, מלקק, מלתחה, ממשלה, מנעול, מקלות, מעגלה, מעיל, מלקחים, מעלה, משקל, מקלט, מרגלים, מקלל, המשל, העלמה, נכלם, הנמואל, סמל, עמל, אבימלך, עמלק, שולמית, השלימה, שמאל, אמלל, אדרמלך, אהליבמה, אחימלך, אלישמע, כצלמנע, אמרפל, כרמל, מכשלה, טלמן, לאמר, צלם, מלמטה, מקביל, לעומת, למכשול, כרמל, להשמיל, גמליהם, למיכל, למשל, מילואים, מלך, מלמדי, ממלכות, מבלי, שלמה, שלמים, ומאכלך, מאשתאל, שלום, מבלעדי, מבלקה, מגרל, מגדל, מחיאל, מולדה, מולדותיך, מחול, אלימלך, ומל, מחלקתו, מיכל, מישאל, מכשול, ומלה, מלא, מלאך, מלאת, מלבד, מליצה, מלח, מלוה, מלחיהם, מלחמה, מלק, מלין, מלט, מלכיאל, אחימלך, מעיל, מלקוח, מלת, מנעל, מעולם, מתושאל, מעלות, עמלק, מצהלותיך, משקל, נעלמה, מתלעות, נאלמת, נחלמה, נכלמת, קדמיאל, עלמות, עמל, עמלק, צלמות, מלבן, מלוח, מלוא, מלוכה, מלון, מלח, בלם.

מלחמה, מלט, מלילת, מליץ, מלך, מלמד, מלל, מלקוש, מלקוח, מלת, ממכלאת, ממלא, מצלות, ממעל, ממשל, מנהל, מנעל, מסלה, מסבלים, מסלול, מסלות, מסתולל, מעגל, מעולם, מעיל, אבימלך, מעלות, עלמן, מעמלקי, מעקל, מפלה, מפלט, מצהלות, מצולה, מצליח, מקל, מקלעת, משל, משלח, משלי, משקל, צאליים, מתושאל, מתלעות, מתמול, נמואל, נמלים, נעלמה, סמל, עדלמי, עולמים, עלמון, עלמות, עמיאל, עמל, עמלק, צלמון, צלמות, קדמיאל, צלמנע, צלמיו, קמואל, קמל, רמליהו, שלומית, שלומים, שלמה, שלומנו, שלמיאל, שלמיה, שלמנאסר, שלמנים, שמאל, תגמולוהי, תגמלו, תלמיד, תמול, תלם, אבישלו, אבשלו, אילים, אליהם, אלים, אליעם, אליקים, אלם, אמילם, אולם, באיליים, אלהים, חלום, בלעם, תלם, בתולים, בשלו, צלם, עפלים, גחלים, גלם, הולם, חלום, הלם, אלגומים, לחם, אבשלו, מעולם, משכיל, חלום, לציים, מחבל, מעולם, מצלתיים, בלימה, בלם.

מדור קבלה

בלביפדיה קבלה
בלם
מילון ערכים בקבלה
בלם

בלביפדיה קבלה בלם

יושר

כתב רש"י (איוב, כו, ז) וז"ל, תולה ארץ על בלימה - ודונש פירש בלימה, מישור, כמו (תהלים, לב, ט) במתג ורסן עדיו לבלום, עכ"ל.

שערות

שער - עשר. וכתב הר"י ברצלוני (ספ"י, פ"א) עשר ספירות בלימה, בלום פיך מלדבר, וזהו לשון בלימה, כשיגיע אדם לעשרה הוא בולם פיו ואת עצמו, שאינו יכול לומר דבר ולחשוב יותר מעשר, עכ"ל.

אזן

כתב במשכיל לדוד (שמות, לג, ה) וז"ל, ולא שתו עדיו עליו - ג' במסורה, חד הכא, ב - וצבי עדיו לגאון שמהו, ג - במתג ורסן עדיו לבלום. והכי פרושו, ולא שתו איש עדיו, כלומר אותו העדי שכנגד נעשה דוקא, אבל וצבי עדיו דהיינו העדי האחר שכנגד נשמע שהוא לימוד תורה הנקראת חמדה ועטרת, צבי אותו העדי לגאון שמהו, כלומר שמהו עליו להגדל ולהתגאות ולא על מנת לעשות מיד, א"ל הקב"ה במתג ורסן עדיו לבלום, כלומר ולרשע אמר אלקים וכו' הורד עדיך וכו' עד שיעשו תשובה על עונם, ונ"ל שהוא כפתור ופרח, עכ"ל.

חוטם

עיין בכורות (מג, ע"ב) חרום - חוטמו בולם. ובנדרים (סו, ע"ב) אמרו, ר' אליעזר אומר, פותחין (הגדר) חוטמה נאה, בלום הוא. ועיין ערוך, ערך בלם, וז"ל, (חולין, פט, ע"א) תולה ארץ על בלימה, אמר ר' אליעזר אין העולם מתקיים אלא בזכות מי שכולם עצמו בשעת מריבה, פירוש "חוטמו" בלום, סתומין נקבי חוטמו, עכ"ל. אולם רוב המפרשים פירשו בולם "פיו". עיין ערך קטן פה. וכלשון ספ"י, בלום פיך מלדבר.

פה

ז"ל ר"י ברצלוני (ספ"י, פ"א) בלום פיך מלדבר, שלא תדבר בלא הרהור, עכ"ל.

אור א"ס

אין סוף, היפך בלום, סגור, סתום, כדלהלן. וכתב בפירוש ר"י ברצלוני (ספ"י, פ"א) וז"ל, וראוי לומר בלימה מן לבלום, כי בלימה משמיע לבלימה, לא בלום, עכ"ל, עיי"ש. וע"ז אמרו שם לחלק מן הנוסחאות בלום לבך מלהרהר ואם רץ לבך שוב למקום, לא"ס, וי"מ לחכמה, כ"כ הרמב"ן שם.

צמצום

מחיצה הסוגרת את אור א"ס לבלתי שוב למקום החלל. אותיות אחרי בלם, מגן. ופרש"י (תהלים, לב, ט) וז"ל, עדיו 'לבלום' וכו', בלימה בלשון משנה, לשון מסגר, פיו בלום רגליו מבולמות (בכורות, מ, ע"ב), עכ"ל. ועיין גיטין (סו, ע"א) אוצר בלום, וברש"י שם. ועיין תוס' (ב"מ, קג, ע"ב, ד"ה דלמא). ועיין רש"י (חולין, קז, ע"ב) ד"ה בלם ליה אומצא וז"ל, בלם ליה אומצא - לשון הטמנה בגחלים, כמו פיו בלום גבי מומין של בכור, שפיו סגור שאין יכול לפותחו אלא מעט, ורגליו מבולמות, עכ"ל.

עיין רבינו גרשום (בכורות, מ, ע"א) פיו בלום - דחוק הרבה (צמצום - דחוק, ודו"ק), ורגליו מבולמות, חדות ודחוקות הרבה הטלפיים, עכ"ל. ועיין תוס' שם (ד"ה פיו) בלום - קצר. והיינו שנצטמצם ונעשה קצר.

קו

תקוה, תשוקה. וז"ל היעב"ץ (מגדל עוז, נוה חכם) הראה השכל גבורתו להשתמש במתג ורסן עדיו לבלום ולחסום נפש השוקקה, עכ"ל.

עיגולים

כתב בספר השורשים לרד"ק (ערך בלם) וז"ל, ועל דרך הפשוט, הוא בענין שתי מלות, שהארץ תלויה על לא דבר, לפי שהיא תלויה באמצע הגלגלים במרחק גדול מן הגלגלים מכל צד, עכ"ל.

ס"ו, מחולקים רש"י ותוספות (אי בלום או בלוס), והנה אוצר בלום גימט' שעה, עכ"ל, עיי"ש.

אבא

ז"ל עשרה מאמרות (חקור הדין, ח"ה, פ"י) וימין האב חותמת פי הבן במתג ורסן עדיו לבלום, עכ"ל, עיי"ש.

בלם, גימט' ע"ב, סוד אבא - שם ע"ב, כנודע.

אמא

אמרו (סנהדרין, צא, ע"ב) וא"ל אנטונינוס לרבי, מאמתי יצה"ר שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה, א"ל משעת יצירה, א"ל א"כ בועט במעי אמו ויוצא, אלא משעת יציאה. בועט נקרא בולם, כמ"ש בערוך ערך בלם, וז"ל, בלם - אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עדיו לבלום, הסוס הזה את ממתגו והוא בולם משכשכו והוא בולם (ז"ל הפסיקא), פירוש מבעט, עכ"ל.

וכן ביציאת הולד נחתך ונעשה פתח, וכמ"ש (חולין, קז, ע"ב) בלם ליה אומצא, ופרש"י "חתך" לו חתיכת בשר.

ז"א

חיבור ז"א ונוק' ע"י ביאה, ועיקרו בשבת ולא ביום חול, משא"כ או"א זווגם תדיר. וכתב בשער הפסוקים (תהלים) וז"ל, אל תהיו כסוס פרד אין - הבין במתג ורסן עדיו לבלום, ר"ת הבועל, בל קרוב אליך, ר"ל כי מי שבוועל בימי החול הוא כמו סוס ופרד שהוא בעל זימה, עכ"ל. ועיין יוסף תהילות (תהלים, לב, ח).

שם מ"ה. בלימה, בלי-מ"ה.

נוק'

ארץ. וכתוב (איוב, כז, ז) תולה ארץ על בלימה. ה' אחרונה של שם הוי"ה. ועיין שפתי כהן (שמות, כ, ב) וז"ל, ה"א אחרונה - פנים שוחקות, שאין לה מעכב אחריה (אות אחרונה), כן השוחק אין פיו בלום וחסום אלא פתוח, עכ"ל, עיי"ש.

אבן, אבנים מפולמות. וכתב בספר צניף מלוכה (והובא בר"מ בוטריל, ספ"י, פ"א) וז"ל, אבנים המפולמות, מפולמות מלשון רז"ל אוצר בלום, בלום פיר, והפ"א במקום הח"ת, ויתחלף זה בזה לפי שהם ממוצא אחד, עכ"ל.

וכתיב (תהלים, לב, ט) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין ורסן עדיו לבלום בך קרוב אליך. ופרש"י, שאינו מבין בין העושה לו טובה לעושה לו רעה, כשאתה ממתגם בו במתג הוא בולם פיו ומכסס ברסנו, וכשאתה מקרבו ומקרצפו אתה צריך לבלום ולסגור פיו ולייסרו במתג ורסן כשאתה מעדהו עדי ומיפהו, עכ"ל. ופירש ברד"ק (שם) וז"ל, ומתג ורסן, והוא כלי לבלום פי הבהמה, עכ"ל.

ואותיות שאחרי אלם - בלם, אחרי אות א', ב', וזהו אלם. וצורת הבלימה בולם שפתיו, ב' שפתים. עיין בכורות (מ, ע"ב). וז"ל המהרי"ט (דרשות, תזריע, דרוש שני) כי ראשו כפול לתוכו, רמז לך שצריך האדם לבלום את פיו ולעקם שפתיו לתוך פיו, וכו', אלו שתי החומות שעשה לו הקב"ה (ערכין, טו, ע"ב), עכ"ל.

עינים - שבירה

עיין רד"ק (תהלים, לב, ט) וז"ל, לא תהיו כבהמה שאין בה תבונה, ולא תדע אם תעשה "רע ותזיק" ולא תבין, וצריך לבלום פיה במתג ורסן שלא תקרב אליך לנשוק אותך, עכ"ל. וכתב במלבי"ם (שם) וז"ל, צריך לבלום עדיו - לבלום ולעצור בעד עדיו והסרתו מן הדרך, וכן לעצור בו כל קרוב אליך, שלא יקרב אליך להזיקך, הלא אתה ראוי שיהיה די לך "בקריצת עין", עכ"ל.

עתיק

כתיב (שמואל, א, ב, ג) אל תדברו גבהה גבהה יצא עתק מפיכם. והיינו לבלום העתק, ודו"ק. עתיק בחינת אפס, כנודע. וכתב הר"מ בוטריל (ספ"י, פ"א) וז"ל, ופירוש בלימה, בלי מאומה, הוא עלת העילות ית' ויתעלה, שהוא אפיסה מוחלטת שלא נוכל להשיג בו מאומה, עכ"ל.

אריך

אריך, אור-ך. והיפוכו בלם - קצר. כ"כ התוס' (בכורות, מ, ע"ב, ד"ה פיו). ורש"י פירש שם, קצר ברוחב. והיפך בלום, בולמוס, מתפשט ומתארך. א"א, שע"ה נהורין בו, כנודע. וכתב בגליא רזיא, וז"ל, תקס"ד פעמים ר' עקיבה מוזכר בכל הש"ס, והלכה כמותו שע"ה פעמים, שעה עומדת לו. ודע מסוף העולם ועד סופו, גימט' תקס"ד, ור' עקיבה אוצר בלום לחד גירסא בגמ' גיטין

כתר

ז"ל הראב"ד (ספ"י, פ"א, מ"ב) עשר ספירות בלי מה - רמז אל היו"ד העליונה אשר היא מקפת לכל ההוויות אשר נבראו יש מאין, שמיד נבדלו עשרה רקיעים זה מזה באמצעות היו"ד, אשר הוא נאצל בלי מ"ה, ר"ל מכתר עליון שאין לו מהות, עכ"ל.

רצון. ועיין ר"י דמן עכו (ספ"י, פ"א, ד"ה עשר ספירות בלימה).

חכמה

כח - מה. כח מהות. וז"ל הפרד"ס (ש"ג, פ"ד) עשר ספירות בלימה, פירוש המלה הזאת נחלקת לשתיים, שר"ל בלי מה, היינו מהות, והכוונה שע"ס הם בלי מהות, לפי שאין מהותם מושג אלינו, וכו', הכל מושג לנו מתוך פעולתם, אבל עצמותם בלימה, עכ"ל. וז"ל הר"י ברצלוני (ספ"י, פ"א) לשון בלימה, כשיגיע אדם לעשרה הוא בולם את פיו ואת עצמו שאינו יכול לומר דבר ולחשוב יותר מעשר, עכ"ל, עיי"ש. ועיין אור זרוע (ח"ג) שספירה ראשונה נקראת בלימה, עיי"ש.

החכמה והשכל מנהיגים את האדם, בבחינת וידעת היום והשבת אל לבבך. וכתב הרמב"ם (פירוש המשניות, סנהדרין, פ"י, מ"י) וז"ל, אל תהיו כסוס כפרד אין הבין במתג ורסן עדין לבלום, כמו שמונע את הבהמות מן ההשתלחות הוא דבר מבחוץ כמו המתג והרסן, ואין ראוי שיהיה אדם כן, אבל יהיה המונעו מאתו ומעצמו, ר"ל צורת האנושית כשתהיה שלמה היא תמנענו מאותן הדברים שמונעין ממנו השלמות, והם הנקראים מדות רעות, עכ"ל. וצורתו השלמה הוא בחינת צלם, כח ההשכלה, כמ"ש בריש מורה נבוכים.

והיפך ת"ח, חכמה, עם הארץ. ועליו אמרו (ב"ב, נח, ע"א) מטתו של עם הארץ דומה לאוצר בלום, עיי"ש.

בינה

בינה - תבונה. ועיין רד"ק (תהלים, לב, ט) וז"ל, לא תהיו כבהמה שאין בה תבונה וכו', וצריך לבלום פיה במתג ורסן שלא תקרב אליך לנשוך אותך, עכ"ל. ובמצודות דוד (שם) כתב וז"ל, כשמקשטים אותו במתג ורסן, אז מהצורך לבלום פיו לכל יקרב אליך, כי אין לו חלק בבינה לדעת

שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו, עכ"ל. ומקור הדברים בפסיקתא רבתי (יב) פתח ר' תנחומא בי רבי בשם רבי אייבו, זהש"כ אל תהיו כסוס וגו', הקב"ה אומר לישראל, יהא בכם בינה, אל תהיו כסוס שאין בינה בו. וכתב הרמ"ק (ספ"י, פ"א) וז"ל, בעשר של בינה בלום פיך מלדבר, ובעשר של חכמה ולבך מלהרהר, עכ"ל. ועיין גר"א שם (משנה ח'), ודו"ק.

לב. ז"ל החכמוני (ספ"י, פ"א) עשר ספירות בלימה - עדין לבלום, בלום פיך מלהרהר, פיך מלדבר. ויש נוסחאות בספר יצירה עצמו (דפוס מונטבא) עשר ספירות בלי מה, בלום לבך מלהרהר, בלום פיך מלדבר. אולם הנוסחא הפשוטה בלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר. ים, והוא בלום, האומר לים עד פה תבוא, כמ"ש באור זרוע (ח"ג), עיי"ש.

דעת

דעת דקלקול, עמלק. וכתב בספר פרפראות לחכמה (קדושים) וז"ל, זוהר, ר"א פתח ואמר, אל תהיו כסוס כפרד וכו', כלומר יהו מזדמנין אינן דאקרון עזי נפש, עיין מקדש מלך וברמ"ז שם. ומה נפלא הרמז בס"ת, עדין לבלום בל קרוב אליך, אותיות כלב, עכ"ל, עיי"ש.

חסד

אברהם. וכתוב ביה (בראשית, כב, ג) ויחבוש את חמורו. ופירש במלבי"ם (שם) וז"ל, ובחבישת החמור זכרו שכן צריכים לחבוש את החמור וכו', במתג ורסן עדין לבלום, בל יזיק הנפש, עכ"ל. ובקלקול זהו "בולמוס", תאוה שנפרצת. וזהו מבול, מבול-ו.

גבורה

יד שמאל, ובה שורש המומין של הידים, ופשוט. ובגמ' (בכורות, מ, ע"ב) אמרו, רגליו מבולמות. אולם הטור ביו"ד (סימן ש"ט) כתב וז"ל, פרסות ידי צרות שאינן רחבות כדרך וכו', עכ"ל. וכתב בב"י (שם) וז"ל, אלא שיש לתמוה עליו למה שינה וכתב ידי במקום רגליו, עכ"ל.

תפארת

כתב באבן עזרא (תהלים, לב, ט) וז"ל, לבלום - וי"א כי תחסר מלת אותו, כאילו כתב במתג ורסן "תפארתו" לבלום אותי, עכ"ל. וכתב

מלכות

ז"ל מחזור ויטרי (הלכות ר"ה, שלא) צריך לבלום פיו באפסר, שלא יבטל דבר מלך וטפסר, עכ"ל.

נפש

כתב הר' יונה (משלי, יא, כב) וז"ל, הנפש תעשה פעולותיה ע"י האברים, ע"כ יקרא הגוף עדיה וכו', ומה שכתוב עדי לבלום, ביאורו עדי הסוס לבלום אותו במתג ורסן, עכ"ל.

מעשה. ואיתא באבות דר"נ (פרק כד) ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה, דומה לסוס שאין לו רסן לבלום, כיון שאדם רוצה לרוכבו, זורקו בבת אחת.

רוח

פרש"י (איוב, כו, ז) וז"ל, על בלימה - אין כלום ביסוד, כי הם עומדים באויר על חוזק זרועתיו של הקב"ה. ואמרו (בכורות, ג, ע"ב) ת"ר, פיו בלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם, ה"ז מום. ועיין יו"ד (סימן ש"ט). ופרש"י פיו בלום - נפוח. ועיין תוס' שם פירוש שני, נפוח מחמת הרוח - מחמת זיקא, עיי"ש.

נשמה

כתב המלבי"ם (תהלים, לב, ט) וז"ל, במתג ורסן עדי לבלום - כי המתג והרסן והיסורים הם לטובת האדם העצמי שהיא נשמתו בל תקרב חמורו אליו לנשכו ולהזיקו, היינו לקלקל נשמתו, ועל זה אמר, בל תהיה כסוס ובפרד גם בזה, שאין הבין אשר המתג והרסן הם לטבות הרכוב לבלום עדי לבל קרוב אליך, עכ"ל.

חיה

ז"ל הערבי נחל (ויקהל) צריך הוא לבלום פיו לגמרי לדבר אפילו מה שצריך לכדי חייו, וזהו באמת אומנות גדולה שבעולם, עכ"ל. והבן שכולם פיו מדיבור, שנקרא נפש חיה, וכמ"ש (בראשית, ב, ז) ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה - רוח ממללא, כדברי התרגום.

יחידה

אמרו (גיטין, סז, ע"א) ר"ע אוצר בלום. ובו מאיר אור היחידה, בבחינת עקב-א, סוד עקבתא דמשיחא.

הראב"ד (ספ"י, פ"א, מ"ח) וז"ל, עדיך ותפארתך לבלום ולסתום את פיך וכו'. בלום פיך מלדבר - פירוש, כאשר תשלשל כל פרטי הנמצאות בנפש עד מקום הדבור שהוא התפארת, כי עד כאן נתן רשות לדבר, שמכאן והלאה אי אתה רשאי לדבר, ליתן דמיון לנסתם מן הנגלה, עכ"ל.

נצח

נו"ה, רגלים להלך. ופירש הרד"ק (תהלים, לב, ט) וז"ל, אל תהיו כסוס וגו' עדי לבלום - וזכר הסוס והפרד שהם נרכבים, ויאחז הרוכב הרסן שהוא בפיהם בידו לכושם ולהנהיגם אל מקום שירצה, ולמנעם מן המקום שירצו ללכת, למנוע פיהם מלהזיק, עכ"ל, עיי"ש. וכן כתב במלבי"ם (שם) וז"ל, לבלום עדי - לבלום ולעצור בעד עדי והסרתו מן הדרך, עכ"ל.

הוד

יופי. וכתב במצודות דוד (תהלים, לב, ט) וז"ל, במתג ורסן עדי לבלום - אשר כשמקשטים אותו (בחינת עדי - עדי, קישוט) במתג ורסן, אז מהצורך לבלום פיו לבל יקרב אליך לנשוך, כי אין לו חלק בבניה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו, עכ"ל.

יסוד

כתב בפירוש המיוחס לר' סעדיה גאון (ספ"י, פ"א) וז"ל, ועל דבר זה נכרת ברית - כלומר להבין בדבר זה לבלום ביו"ד ספירות, נכרת ברית מילה בין יו"ד אצבעות הרגלים, וביום שנתן מילה לא"א ע"ה, נשנית לו משנה זו, וכרת עמו ברית שלא להרהר ולדבר, אך לבלום, עכ"ל. בלם, מל-ב.

ועיין פע"ח (ק"ש שעל המטה, פרק יא) וז"ל, אל תהיו כסוס כפרד, שלא תהיו כבהמות להנאת הגוף בלבד, וכו', וגם האדם שתהיה כל כוונתו לתאות גופנית, הבנים שיצאו משם יהיו מכווערים, וכו', ואמר במתג ורסן עדי לבלום, הכוונה שהסריסים המה מכווערים, וכל יופי האדם תלוי ביסוד, עכ"ל, עיי"ש. ועיין זוהר הרקיע (קדושים). וכן עץ הדעת (שם). בלימה, ב-מילה.

מילון ערכים בקבלה בלם

שאיתקל מילולא, והיינו שנתערב מחשבתו ונתבלבל הרהורו, וזה אינו רק בלבול בפיו, אלא בהרהור, והבן.

ושורש הבלימה, לחזור לאחד, כלשון ר"י ברצלוני (שם), שכיון שאדם סופר עשרה, מכאן ואילך הוא נכלם ובולם את פיו ואין לו יותר חשבון אם לא יחזור חלילה לאחד, עכ"ל, ודו"ק.

עוד כתב הר"י ברצלוני (שם) וז"ל, וכתב אחד מן המפרשים הכי, י' ספירות בלימה, בלום לבך כמתג הזה שבולמים את הסוס מלרוץ ומלבעט, וכן אתה בלום וחסום פיך מלהרהר מחשבות ולמדבר דבר תהו, עכ"ל. ובפשטות כוונתו דברי תהו, דברי הבל. אולם בעומק יותר, כנודע תהו, עולם השבירה, ריבוי אורות שורש שבירת הכלים, וזהו הנקרא תהו. ובתיקון הכלים בבחינת בלם, גבול לבלום האורות שלא יגברו על הכלים וישברו.

ובפשטות הבלימה, היא במלכות, עפר. אולם כתב הראב"ד (שם, פ"א, מ"ח) וז"ל, בלום פיך מדבר - פירוש, כאשר תשלשל כל פרטי הנמצאות בנפש עד מקום הדבור, "שהוא התפארת", כי עד כאן נתן רשות לדבר, שמכאן והלאה אי אתה רשאי לדבר, ליתן דמיון לנסתם מן הנגלה, כי אם עדיך "ותפארתך" לבלום ולסתום את פיך, עכ"ל. והבן שהבלימה במלכות, אולם עי"ז נגלה תפארתו שבולם וסותם את פיו, והבן.

שורש צירוף בלם, הוא בצירוף כ"ב אותיות בסדר זה, כשת - ירש - טקר - חצק - נפצ - ועפ - העס - דנס - גמנ - בלמ - אכל. עיין אוצר עדן הגנוז (ח"א, ס"ב).

ויש בלימה חיצונית, ויש בלימה פנימית. בלימה חיצונית הוא בבחינת המתג והרסן הבולמים את הסוס לחפץ הרוכב. ובלימה פנימית, כמ"ש ר"י ברצלוני (ספ"י, פ"א) וז"ל, כשיגיע אדם לעשרה, הוא בולם פיו ואת עצמו שאינו יכול לומר דבר ולחשוב יותר מעשר, עכ"ל. וזהו בלימה פנימית, לא רק בלימה של הגוף, אלא בלימת המחשבה, וכלשון הספ"י (שם) בלום פיך מדבר ולבך מלהרהר.

וכתב בר"י ברצלוני (שם) וז"ל, ואם תשיב, הואיל ואמר בלום לבך מלהרהר (גירסתו היא בלום לבך מלהרהר בלום פיך מדבר), למה הוצרך לומר אח"כ בלום פיך מדבר, שכיון שלא יהרהר, מה ידבר. ותירוצא דמילתא יש מי שאומר, שאין אדם מדבר אלא א"כ מהרהר, וכאן בא להזהיר, שתבלום הלב מלהרהר, ואם רץ הלב והרהר, אל ידבר בפיו. ויש מי שאומר, שיכול אדם לדבר בלא הרהור מה שאינו מהרהר, ולכך בא להזהיר שלא יהרהר הלב, וגם בלום פיך מדבר שלא תדבר בלא הרהור, שכן מצינו שיכול אדם לדבר בלא הרהור שפעמים הרהר אדם לומר יצחק או יעקב או שום אדם, ויצא מפיו דבר אחר שלא הרהר, עכ"ל. והאחרים ס"ל כלשון הש"ס,

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית

בלם - בלוטים - בלזם -

בליסטים - אבולסמוס

בלם – בלוטים – בלזם – בליסטים – אבולסמוס

אחת שמחת בית המקדש ואחת שמחת בת פרעה. א"ב, פירוש בלשון יוני, מחול וחברת אנשים מרקדים ושמים, עכ"ל. ויש שני דרכי ריקוד ומחול, האחד שכולם רוקדים בשווה, במעגל ומחול, וזהו בחינת בלם - סגר. ומאידך יש אופן של ריקוד, קיפוף (עיין כתובות, יז, ע"א). והוא מלשון בליטה.

וכתב בערוך (ערך לסטים) וז"ל, א"ב, ובירושלמי מסכת הוריות, פרק כהן משיח, מיכן ואילך בליסטים היו נוטלים אותה, פירוש בלשון יוני, בגניבה וחטיפה, עכ"ל. ודרך גזילה וחטיפה לבלוט, וכל מעשה חטיפה אינו בסדר ויושר, אלא כל מעשה זה באופן של בליטה, והבן. וזהו בלם, היינו בל-מ, בל של מדה, בל של סדר ויושר. ולהיפך דרך גניבה בחשאי והסתרה.

וכתב בערוך (ערך אבולסמוס) וז"ל, מי לא עסקינן בכלי אבולסמוס (בגמרא דאחד הבגד, זבחים צה), פירוש, כלים של עור קשין ועבין, עכ"ל. והיינו כלי קשה ועבה הוא בולם שמה שנמצא תוך הכלי לא יפרוץ הכלי ויצא לחוץ, ודבר הבא מבחוץ לא יוכל להיכנס לפנים, והבן. ודרך רמז, בלם גימט' עב, עביות.

וקרוב לכך עץ ממיני ארז, הנקרא בולמיש (לפי אחד מן הגרסאות, עיין ערוך ערך אדר). והוא עץ חזק שכולם כל כח נגדו. בולמיש, בולם-יש.

אמרו חז"ל (פסיקתא דרב כהנא, ג, ג) ששה דברים נאמרו בסוס וכו', וי"א אף הורג בעליו במלחמה, אל תהיו כסוס כפרד (תהלים, לב, ט), הסוס הזה את ממתגו והוא בולם (מלשון בל, לא מסכים לדבר), מכשכשו והוא בולם, מקשטו והוא בולם, מאכילו שעורים והוא בולם, לא קריב לגביה והוא בולם, אתם אל תהיו כן, אלא הוּו זהירין למיגזי לטבא טיבוחא ולמיגזי לבישה בישתה. עיין תנחומא (כי תצא, ו). ופירש בערוך, ערך בלם, וז"ל, פירוש מבעט, עכ"ל. אולם מאידך, רוב ככל המפרשים הסבירו בלם מלשון סגירה. עיין סוגיות במחשבה. וא"כ לשון בלם, דבר והיפוכו, והבן.

ואמרו בירושלמי (כתובות, פ"ז, ה"ט) שהוסיפו עוד שם של מין ארז, והוא בלוטים, ולהנ"ל ביאורו, שבולט ובוטט בצורת גידולו, בלוטים, בולט-ים. או שהוא סגור ומסוגר בצורת גידולו, וקרוב בלוטים לבלהטיהם, לשון חשך והסתרה, וכמ"ש רש"י (שמות, ז, יא) וז"ל, בלהטיהם - בלחשיהון, ואין לו דמיון במקרא, עכ"ל. ומאידך הוא לשון להט (עיין אבי העזר, שמות, ז, כב), ולהט הוא בולט, מתלהט ובולט.

וכתב בערוך (ערך בלזם) וז"ל, (בויק"ר פי"א, ויהי ביום השמיני, פרשת אל תרא יין), כיון שבנה שלמה בית המקדש ונשא בת פרעה, אותו הלילה שתה יין, והיו שם שתי בלוזמאות,